

Koulukiusaaminen ja Nuorten Palvelu ry - Esittelydiat peruskoulun opettajille Nuorten Palvelu ry:n mahdollisuuksista kiusaamisen ehkäisemiseksi

Hilla Rapo
Eija Hänninen

Opinnäytetyö

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala			
Koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma			
Työn tekijä(t) Hilla Rapo ja Eija Hänninen			
Työn nimi Koulukiusaaminen ja Nuorten Palvelu ry -Esittelydiat peruskoulun opettajille Nuorten Palvelu ry:n mahdollisuuksista kiusaamisen ehkäisemiseksi			
Päiväys	13.8.2012	Sivumäärä/Liitteet	51/13
Ohjaaja(t) Lehtori, THM Ingrid Antikainen			
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Nuorten Palvelu ry			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämä opinnäytetyö oli kehittämistyö, jonka tarkoituksena oli laatia PowerPoint-esitys peruskoulujen opettajille Nuorten Palvelu ry:n toiminnasta ja sen tarjoamista palveluista. Kehittämistyön tavoitteena oli lisätä peruskoulujen opettajien tietoisuutta yhteistyömahdollisuuksista Nuorten palvelu ry:n kanssa koulukiusaamisongelmissa ja kiusaamisen ehkäisemisessä.</p> <p>Kiusaaminen ilmenee koulussa fyysisenä ja psyykkisenä väkivaltana. Tyypillisiä ovat myös syrjiminen ja saippaus, eli kännykkä- ja nettikiusaaminen. Kiusaamistilanteisiin puuttumismenetelminä ovat tasapainotettu vaakamalli, KiVa Koulu –hanke, VERSO –vertaissovittelu ja koulujen omat toimintamallit.</p> <p>Kolmannen sektorin edustaja Nuorten Palvelu ry tarjoaa toimintoja, joilla voi puuttua koulukiusaamisongelmaan. Niitä ovat: ei ammatillista tukea vaikeuksissa oleville nuorille tarjoava Tukihenkilötoiminta, Internetissä tukea ja netissä tapahtuvaa nuorisotyötä tekevä Etsivä nettityö ja tytöille suunnattu yhteistyötaitoja ja suvaitsevaisuutta lisäävä Tyttötyö. Materiaali on haettu kirjallisuudesta, Internetistä, sekä Kuopion alueella toimivalta Nuorten Palvelu ry:ltä. Lisäksi haastattelumateriaalia saatiin peruskoulun opettajalta.</p>			
Avainsanat Koulukiusaaminen, kolmas sektori, Nuorten Palvelu ry			

SAVONIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
THESIS

Abstract

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme of Nursing			
Author(s) Hilla Rapo and Eija Hänninen			
Title of Thesis Bullying at elementary school and Nuorten Palvelu ry - Slide show for primary school teachers about the possibilities Nuorten Palvelu ry has to prevent bullying			
Date	13.8.2012	Pages/Appendices	51/13
Supervisor(s) Lecturer, MNSc Ingrid Antikainen			
Client Organisation /Partners Nuorten Palvelu ry			
<p>Abstract</p> <p>This thesis was about bullying at elementary school and how the Third Sector takes part in the process to stop bullying. The thesis was a development work. With a PowerPoint-slideshow we introduced to primary school teachers Nuorten Palvelu ry. We presented its organization, services and projects. The goal was to increase collaboration with the Third Sector and primary schools in taking part in the problem of school bullying.</p> <p>Bullying can be considered as continual, hostile and deliberate behavior against one student. One special feature about bullying is that the bully is stronger than the victim. The strength is not only physical. It can also be based on age, support teams or position in the group. Usually the victim is alone and even the whole classroom can take part in bullying situations. Therefore bullying is a communal phenomenon, where the bully searches his position, power and popularity through bullying.</p> <p>In elementary schools bullying shows up as physical and mental violence. Typical forms were also discrimination, and bullying via mobile phone and Internet. Methods to intervene in bullying were Vaakamalli, KiVa Koulu, VERSO and various methods schools have.</p> <p>As a member of the Third Sector Nuorten Palvelu ry offers functions to take part in the problem of bullying. Those were non-professional support persons, for only girls focused activity and on the Internet youth work in Facebook and IRC-gallery. Material was collected from literature, Internet and Nuorten Palvelu ry. Also, a primary school teacher gave an interview.</p>			
Keywords Bullying at school, the Third Sector, Nuorten Palvelu ry,			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	KIUSAAMINEN KOULUYHTEISÖSSÄ	8
2.1	Kouluyhteisö lapsen ja nuoren elämässä	8
2.2	Koulukiusaamisen muodot	12
2.3	Koulukiusaamisen vaikutukset	18
2.4	Koulukiusaamiseen puuttuminen	19
2.5	Opettajan näkemys kiusaamisilmiöstä	24
3	NUORTEN PALVELU RY KOLMANNEN SEKTORIN TOIMINTANA	27
3.1	Kolmas sektori	28
3.2	Nuorten Palvelu ry:n toimintamuodot	29
3.3	Yhteistyö peruskoulun kanssa koulukiusaamisen ehkäisemisessä	30
4	OPINNÄYTETYÖ KEHITTÄMISTYÖNÄ	39
4.1	Kehittämistyön vaiheet	39
4.2	Tiedonkeruu ja analysointi	40
4.3	Esittely- diojen suunnittelu, työstäminen ja arviointi	41
5	POHDINTA	44
5.1	Opinnäytetyön eettisyys	44
5.2	Kehittämistyön merkitys ja opinnäytetyöprosessin analysointia	45
5.3	Oma oppiminen ja ammatillinen kehittyminen	46

LIITTEET

- Liite 1 Kysymyksiä Nuorten Palvelun toiminnanjohtajalle
- Liite 2 Kysymyksiä luokanopettajalle
- Liite 3 Esittelydiat

1 JOHDANTO

Koulukiusaaminen määritellään vihamieliseksi käyttäytymiseksi, joka kohdistuu yhteen henkilöön (Salmivalli 2003, 10). Yksilöä kiusataan tai hän on sen uhri, jos hän toistuvasti tai pitkäkestoisesti joutuu kohtaamaan yhden tai useamman henkilön negatiivisia tekoja. Kiusaaminen koskettaa nykyisin jokaista koulua jollakin tasolla. Kiusaamiseen puuttuminen ja sen ennaltaehkäisy vaihtelee myös kouluittain. Paitsi yhteisöllisiä vaikutuksia, kiusaamisella on myös yksilöllisiä vaikutuksia. Kiusaaja oppii kiusatessaan tietyn mallin toimia yhteisössä. Roolit ovat yleensä pysyviä, ja niinpä koulukiusaajasta saattaa tulla tulevan työpaikkansa kiusaaja. Kun tällainen henkilö on johtavassa asemassa, hän voi kiusata myös hallinnollisin keinoin ja hänen toiminnallaan on mittavat vaikutukset työyhteisön pahoinvointiin ja alaisten sairauspoissaoloihin. Viime aikoina on alettu puhua myös narsismista työpaikkakiusaamisen yhteydessä.

Vaikka kiusaaminen on toistuvasti esillä mediassa, asia on pinnalla koulujen alkaessa ja sen jälkeen asiaa ei enää uutisoida. Valitettavasti pitää tapahtua jotakin traagista, kuten äärimmäisen raaka väkivallanteko tai kiusatun lapsen itsemurha. Silloin media herää kirjoittelemaan ja kyselemään keinoja: miten tältä olisi voitu välttyä? Kouluviranomaiset tuovat esiin koululaisten pahoinvoinnin ja psyykkisen oireilun. Korostetaan, että koulu ei pysty hoitamaan edellä mainittuja ongelmia eivätkä koulun keinot riitä kiusaamisen poistamiseen.

Valtioneuvoston asetus (380/ 2009) kouluterveydenhuollolle sitoo kuntia tehostamaan ehkäisevää toimintaa. Asetuksessa säännellään terveysneuvonnan ja terveystarkastusten sisältöä ja määrää. Asetuksessa on erikseen mainittu koulukiusaamisen ennaltaehkäisy ja puuttuminen kouluterveydenhuollossa. Vuoden 2011 alussa on kouluterveydenhoitajan velvoitettu puuttumaan koulukiusaamiseen. Kuntien taholta on suunniteltu, että tulevaisuudessa myös psykiatriset sairaanhoitajan olisivat kouluissa yhtenä ammattiryhmänä aikaisempien koulukuraattorien tilalla. Nyt esimerkiksi Siilinjärven kunta on palkannut kokeilumielessä psykiatrisen sairaanhoitajan.

Tämä opinnäytetyö on kehittämistyö, jonka tarkoituksena oli laatia PowerPoint-esitys peruskoulujen opettajille. Diojen avulla Kuopion opettajille tiedotetaan Nuorten Palvelu ry:n toiminnasta ja sen tarjoamista palveluista, joista olisi hyötyä

koulukiusaamistilanteissa. Kehittämistyön tavoitteena oli lisätä peruskoulun opettajien tietoisuutta yhteistyömahdollisuuksista Nuorten Palvelu ry:n kanssa koulukiusaamisongelmissa ja kiusaamisen ehkäisemisessä.

Työssä teoriaosuus painottuu koulukiusaamisen ilmiöön, muotoihin ja menetelmiin sekä Nuorten palvelu ry tuottamiin palveluihin sektorin toimintana Kuopion alueella. Erityisesti tarkastelemme Nuorten Palvelu ry:n toimintaa, joista voisi olla hyötyä koulukiusaamisilmiön ennaltaehkäisyyn ja hoitoon. Vuonna 1969 perustetun Nuorten Palvelu ry:n tavoitteita ovat nuorten vapaaehtoistoiminnan järjestäminen ja tukeminen, apua ja tukea tarvitsevien nuorten koko perheen huomioon ottaminen, terveisiin elämäntapoihin opastaminen ja toimiminen nuorten edunvalvonta- ja vaikutustyössä. (Nuorten Palvelu 2011a.) Kolmannen sektorin toiminta on yksityistä, ja se perustuu itsehallintoon ja vapaaehtoistoimintaan eikä se tavoittele voittoa (Konttinen 2012).

2 KIUSAAMINEN KOULUYHTEISÖSSÄ

Kouluikäinen kehittyä kaikilla osa-alueilla ripeästi. Tämä ikä on minän kehityksen suvantovaihetta ja sisäisen lujittumisen aikaa. Koululla on tärkeä merkitys kehityksen onnistumiselle. Jos lapsi kokee pärjäävänsä koulussa, hänelle syntyy utteruuden tunne uudeksi keinoksi ylläpitää sisäistä eheyttään. Ulospäin tämä näkyy yrittämisenä, hallinnan tunteena ja luontevana itsevarmuutena. Kehitystehtävän puutteellinen ratkaisu ilmenee periksi antamisena ja alemmuudentunteena. (Asikainen, Hartikainen, Piekiäinen 2000, 34–35.)

Minäkuvan osana on itsetunto, joka testaa kuinka hyväksi, arvokkaaksi, kyvykkääksi ja päteväksi lapsi arvostaa itseään. Johdonmukainen kasvatus ja sääntöjä noudattava ilmapiiri luovat positiivisen perustan minäkuvalle ja itsetunnolle. Myönteinen minäkuva on yhteydessä kouluviihtyvyyteen, sosiaaliseen rohkeuteen ja itsenäisyyteen. Jäsentyneellä ja positiivisella minäkuvalla on merkitystä vuorovaikutuksen aloittamiseen ja ylläpitämiseen, yhteistyökykyisyyteen sekä empatiaan. (Kantero, Levo & Österlund 1997, 43–44, Harjankoski & Harjankoski 1994, 64–65.)

Jatkuvat epäonnistumisen tunteet koulussa aiheuttavat koululevottomuutta, viihtymättömyyttä ja kiusaamista. Koulu ei saisi murentaa kenenkään itsetuntoa, vaan jokaisessa ihmisessä löytyviä vahvuuksia ja itsetuntoa tulisi vahvistaa. Lapsi, jolla on hyvä itsetunto, ei tunne tarvetta alistaa ketään eikä myöskään mielistellä. Hän osaa pitää puolensa terveellä tavalla, eikä häntä saa helpolla alistumaan kiusatuksi. Hän on myös voimavara, jota voidaan käyttää rakentavasti hyödyksi koulukiusaamistilanteissa. (Harjankoski & Harjankoski 1994, 64–65, 85.)

2.1 Kouluyhteisö lapsen ja nuoren elämässä

Kouluyhteisön tehtävä on antaa kasvatusta ja opetusta. Sen tehtävänä on toisaalta tarjota yksilölle mahdollisuus hankkia yleissivistystä ja suorittaa oppivelvollisuus ja toisaalta ja antaa yhteiskunnalle väline kehittää sivistyksellistä pääomaa sekä lisätä yhteisöllisyyttä ja tasa-arvoa. Kouluyhteisön on annettava mahdollisuus monipuoliseen kasvuun, oppimiseen ja terveen itsetunnon kehittymiseen. Näin oppilas voi hankkia elämässään tarvitsevia tietoja ja taitoja, saada valmiudet jatko opintoihin ja osallistuvana kansalaisena kehittää demokraattista yhteiskuntaa. Hyvän kouluyhteisön on myös tuettava jokaisen oppilaan kielellistä kehitystä ja kulttuurista

identiteettiä sekä äidinkielen kehitystä. Tavoitteena on myös herättää halu elinikäiseen oppimiseen. Hyvän koulu yhteisön arvopohjana ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Opetus edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittaminen. (Opetusministeriö 2004.)

Koulu on paikka, jossa opetellaan sekä asiatietoa että sosiaalisia taitoja. Eniten koulu opettaa omilla toimintatavoillaan. Ratkaisevia ovat arvot, joiden mukaan koulu toimii. Ne heijastuvat jokapäiväisessä yhdessäolossa. On tärkeää tehdä arvot näkyviksi, jotta kukin yhteisön jäsen tuntee, että hänestä välitetään ja hänet hyväksytään. Sosiaalinen hyväksyntä ja yksilöllisyyden salliminen tukevat lasten ja nuorten sosiaalista emotionaalista kasvua ja auttavat heitä käyttämään voimavaroja. Hyvässä koulu ympäristössä jokainen lapsi kokee arvostusta ja hyväksyntää. Parhaimmillaan hyvässä koulu yhteisössä kasvatetaan omaa identiteettiä, itsetuntemusta, kestävyyttä sietää arjen pettymyksiä ja vastoin käymisiä sekä joustavuutta ristiriitojen ratkaisemisessa eli tietoja ja taitoja, jotka kuuluvat hyvän mielenterveyden ominaisuuksiin. Mielenterveyden edistäminen koulussa pitääkin sisällään kouluun liittyvän kannustavan ilmapiirin ja yhteisöllisyyden luomisen, itsetunnon sekä sosiaalisuuden ja tunnetaitojen vahvistamisen. Parhaassa tapauksessa koti ja koulu muodostavat toisiaan tukevan kehikon, jonka varassa lapsi ja nuori kasvaa ja kehittyy. (Opetusministeriö 2002.)

Ulkonaisesti kouluikäinen lapsi on vireä ja sosiaalinen. Lapsi suunnittelee asioita muiden lasten kanssa sekä osallistuu innolla yhteisiin harrastuksiin ja roolileikkeihin. Hän nauttii sääntöjen noudattamisesta. Lapsen on hyvä tutustua erilaisiin ihmisiin, jotta erilaisuus ei herättäisi hänessä myöhemmin turvattomuuden tunnetta. Lapsi samastuu edelleen vanhempiinsa, mutta tekee sen nyt heidän todellisten ominaisuuksiensa pohjalta. Tästä syystä onkin tärkeää, että aikuinen toimii lapselle tarjoamiensa arvojen ja asenteiden mukaisesti. (Asikainen ym. 2000, 37.)

Kouluiässä lapsi muuttuu itseensä luottavaksi yhteiskunnan jäseneksi, ja hänestä tulee vähitellen vastuuta ottava perheen jäsen, joka haluaa auttaa muita. Lapsi ei ole enää niin ailahtelevainen ja itsepäinen. Lapsen itsekritiikki lisääntyy, ja hän on herkkä toisen hyväksynnälle. Kouluikäinen lapsi on seurallinen, ja viihtyy toisten seurassa ja jää myös reippaasti yksin kotiin. Kouluiässä lapsi tarvitsee työskentelykykyä ja yhteistoiminnan taitoja. Perheen ulkopuoliset yhteisöt ovat lapsen elämässä entistä

tärkeämmällä sijalla. Toverisuhteilla on ohjaavampi merkitys kuin aikuiset uskaltaa myöntää. (Kantero ym. 1997, 71–72.)

Kaveripiirin käsitykset ja normit alkavat vaikuttaa lapseen. Kavereilla on erityinen merkitys siinä, miten lapsi suhtautuu yhteisöön ja muihin ihmisiin. (Kantero ym. 1997, 73.) Lapset vahvistavat helposti toistensa käyttäytymistä, ja myös kielteiset tunnelmat leviävät helposti. (Asikainen ym. 2000, 39.) Kouluiässä vertaisryhmän merkitys ja paine kasvaa koko ajan. Lapset muodostavat helposti joukkueen tai jengin ja tämä tietty sosiaalinen ryhmänmuodostus säilyy vielä teini-ikään asti. Sen motiivit ja suuntautuminen muuttuvat vuodesta toiseen. Suhteessa ryhmään lapset eivät ole kovin itsenäisiä, vaan yksilön on mentävä joukon mukana. Kouluiässä liittyminen on tärkeää. Erilleen jääminen on ahdistavaa, ja hyväksytyksi tuleminen polttavan tärkeää. Lapsi voi hakea hyväksytyksi tulemistä opettajalta tai tovereilta. (Kuusinen 1997, 42–46, Turunen 1996, 77–78.)

Lapsi oppii moraalin yleensä suoraan ympäristön elämäntavasta. Lapsi oppii moraalisia arvoja kehotuksista, mutta luontevimmin ympäristön aikuisten asenteista ja malleista. Moraalia voi oppia myös kertomuksista, joihin lapsi voi eläytyä. Aikuisen kunnioittava ja oikeudenmukainen suhtautuminen lapseen itseensä opettaa moraalia parhaiten. (Kuusinen 1997, 45 Turunen 1996, 78.) Lapsen moraalikäsitteet kehittyvät vaiheittain, iänmukaista kehitystä seuraten, mutta myös älykkyydellä on siihen vaikutusta. (Arajärvi 1992, 39.)

Eettisyys tarkoittaa, että pohditaan, mikä on oikea ja hyväksyttävä tapa toimia, sekä toisaalta sitä, mikä on väärin ja mikä ei ole hyväksyttävä tapa toimia. Käytännössä toimitaan ajattelun ja pohdinnan tuloksena syntyneen mallin mukaan. Kiusaaminen on vahvasti eettinen kysymys silloin, kun kysymyksessä ovat lapset. Lasten arvomaailma on vasta kehittymässä, ja he saattavat olla hyvinkin raakoja heikompiin kohtaan. Kiusaamisen kohteeksi joutumiseen saattaa riittää hyvinkin pieni asia, esimerkiksi eroavuudet valtavirran pukeutumisesta tai käyttäytymisestä. Lisäksi erilaiset nuorisoryhmät voivat huonoimmillaan saada paljon pahaa aikaan. (Lämsä 2009, 59–60.)

Koulun on tehtävä kattava suunnitelma koulukiusaamisen ehkäisemiseksi. Koulun rehtorilla, opettajilla ja oppilailla ja heidän vanhemmillaan tulee olla yhteinen ymmärrys koulukiusaamisesta. Suunnitelman tulee sisältää kuvaus siitä, miten tai kenelle oppilaat voivat kertoa kokemastaan tai näkemästään kiusaamisesta, ja miten tietoja käsitellään ja mitä niistä seuraa. Koulukiusaamisen puuttumisen keinoina

kuvataan esimerkiksi miten kiusaamiseen puuttuminen dokumentoidaan, miten tilannetta seurataan ja miten varmistetaan, että kiusaaminen on loppunut. Suunnitelmassa tulee kuvata miten koulukiusaamisen ennaltaehkäiseminen on osa koulun yleisiä toimintatapoja ja normaalia opettajan työtä. Myös vanhemmat, oppilashuolto ja moni ammatillinen tukiverkosto ovat mukana ennaltaehkäisemässä koulukiusaamista. (Holmberg-Kalenius 2008, 38–39.)

lhannetilanteessa kiusaamiseen puututaan nopeasti yhteistyössä oppilashuoltoryhmän, perheneuvolan, koulun ja vanhempien kanssa. Todellisuus on usein kuitenkin karumpaa, ja kiusaaminen voi jatkua jopa vuosia. On vaikeaa todistaa, että kiusaamista tapahtuu, joten kiusattu joutuu vakuuttamaan monta tahoa saadakseen apua. Kiusattu voi hakea apua esim. kuraattorilta, joka kysyy taustatietoa oppilaan opettajalta tai koululta. Opettajan sanoilla on siis suuri paino, vaikka totuus on, että tavallisella luokanopettajan koulutuksesta ei saa pätevyyttä tehdä lapsista diagnooseja, vaan se vastuu pitäisi olla psykologeilla tms. ammattilaisilla. (Holmberg-Kalenius 2008, 39–40.) Opettajan näkemys kiusaamisesta perustuu hänen tekemiinsä havaintoihin, eikä se ole aina tae siitä, että asia on perin pohjin selvillä.

Koulun paineet säilyttää hyvä maine voivat olla niin korkeat, että kiusaamistilanteisiin ei edes puututa. Joissakin tapauksissa puuttuminen voi olla hyvin hienovaraista, tehotonta ja näennäistä. Esimerkiksi kiusattu käy juttelemassa tuntemuksistaan terveydenhoitajan tai opettajan kanssa tilanteesta, mutta muihin toimiin ei ryhdytä. Kiusaajien toimiin ei kajota muuten kuin keskustelemalla muutamissa neuvotteluissa. Konkreettisia toimia ei oteta lainkaan käyttöön. Koulun rehtori on avaintekijä koulun toimintalinjassa kiusaamistapausten suhteen. Tähän kenenkään yksittäisen tahon on vaikea vaikuttaa. Jopa opettajat ovat melko voimattomia rehtorin päätösten suhteen, edellyttäen, että toiminta ei ole lainvastaista tai huomattavan julkeaa tai törkeää. Ruotsissa on medially käytössä mielenkiintoinen lähestymistapa niitä kouluja kohtaan, joissa esiintyy kiusaamistapauksia. Artikkeleissa mainitaan koulun, rehtorin ja tapaukseen liittyvän opettajan nimi, sekä mahdollisesti vielä heidän kuvansa. Internetistä voi myös sivustoja, joista voi tarkastaa koulujen kiusaamistilastoja. Tieto on hyödyllinen niille, jotka ovat koulua vaihtamassa, mutta koulun riskimaalauksen riski on korkea. (Holmberg-Kalenius 2008, 40–42.)

Kun koulussa pohditaan, mitä kiusaamisella ymmärretään, on hyvä ottaa tarkasteltavaksi kaikki ulottuvuudet. Kun yhteisössä mietitään kiusaamiseen puuttumista ja sen ennalta ehkäisemistä, menettelytavat näissä kaikissa tapauksissa

tulisi miettiä uudelleen. Sillä, miten oppilaat ymmärtävät kiusaamisella, on erityinen merkitys, koska juuri he tuottavat kiusaamista omassa luokassaan ja ryhmässään. Jos aikuiset määrittelevät kiusaamisen tietynlaisena, se ei suinkaan vähennä kiusaamisen esiintymistä määrittelemättömissä muodoissa. Tällä tavalla rajataan pois ne tapaukset, joihin ei puututa, jolloin määritelmä itse asiassa edistää kiusaamista ja estää puuttumista siihen. (Hamarus 2008, 68–69.)

2.2 Koulukiusaamisen muodot

Usein tutkimuksissa kiusaaminen määritellään mitattavaksi kohteeksi, ja tutkittavan kohteen täytyy täyttää eri ympäristöissä, esimerkiksi eri maissa tai eri aikoina, samanlaiset kriteerit. On ymmärrettävä, että tutkimuksissa, ja varsinkin määrällisessä tutkimuksessa, kiusaamisen määritelmän täytyy sisältää kiusaamisen keston ja toistuvuuteen liittyviä kriteerejä, jotta tutkimustuloksia voidaan vertailla kansainvälisesti tai pitkällä aikavälillä. Kun tarkastellaan kiusaamista käytännöllisestä puuttumisen näkökulmasta, täytyy kiusaaminen ymmärtää laajemmin. (Hamarus 2008, 13.)

Olweus (1992, 14–15.) määrittää koulukiusaamisen tai kiusatuksi joutumisen seuraavasti: ”Yksilöä kiusataan tai hän on kiusaamisen uhri, jos hän on toistuvasti tai pidempään alttiina yhden tai useamman muun henkilön negatiivisille teoille.” Ilmaus negatiivinen teko tarkoittaa sitä, että joku tahallisesti tuottaa tai yrittää tuottaa toiselle vammoja tai epämiellyttävän olon. Näitä tekoja voidaan saada aikaan verbaalisesti uhkailemalla, pilkkaamalla tai nimittelemällä, fyysisesti lyömällä, tönimällä, potkimalla tai sosiaalisesti eristämällä, kuten sulkemalla joku ryhmästä. Monet tutkijat käyttävät tätä määritelmää edelleen tutkiessaan koulukiusaamista.

Salmivallin (2003, 15.) mukaan kiusaaminen on systemaattista vallan tai voiman väärinkäyttöä. Ihmisten elämään kuuluu konflikteja ja erimielisyyksiä. Välienselvittely kuuluu kehitystehtäviin, joiden kautta lapsi oppii tunnistamaan ja käsittelemään eri tunteitaan. Välienselvittelyn lisäksi lasten kesken ilmenee myös kiusoittelua ja hännäämistä. Toiset tulkitsevat nämä tilanteet leikiksi, ja toiset loukkaantuvat. Tällaisissa tilanteissa kohteet vaihtuvat. Tilanteet ovat myös hetkellisiä, eli ne ovat eri asia kuin systemaattinen koulukiusaaminen, joka kohdistuu yhteen oppilaaseen. Salmivalli määrittää koulukiusaamisen näin: ”Kiusaamisella tarkoitetaan yhteen ja samaan oppilaaseen toistuvasti kohdistuvaa tahallista vihamielistä käyttäytymistä.” Yksi kiusaamisen ominaispiirteitä on, että kiusaaja on kiusattua vahvempi. Vahvuuden ei välttämättä tarvitse olla fyysistä, vaan se voi perustua ikään,

tukijoukkoihin tai asemaan ryhmässä. Yleensä kiusattu on yksin ja kiusaajia saattaa olla koko koululuokka. Näin ollen kiusaaminen on yhteisöllinen ilmiö, jossa kiusaaja hakee asemaa, valtaa ja suosiota kiusaamisen kautta. Kiusaaminen on tällöin vain aseman vahvistamisen väline (Hamarus 2008, 21–22).

Kiusaamisessa vallitsee epätasapaino osapuolten välillä, jolloin kiusattu joutuu puolustautumaan tai on avuton kiusaajan tai kiusaajia vastaan. Epätasapaino voi olla ruumiillista, henkistä tai sosiaalista. Ruumiillinen tasapaino varsinkin pojilla tarkoittaa sitä, että toinen on fyysisesti vahvempi tai isokokoisempi kuin toinen. Henkinen epätasapaino taas tarkoittaa sitä, että toinen on henkisesti alakynnessä eikä pysty puolustautumaan tasaveroisesti toista vastaan: toinen käyttäytyy alistavasti, on sanavalmiimpi, äänekkäämpi, teräväkielinen tai osaa manipuloida muut oppilaat puolelleen, kun taas toinen voi olla epävarmempi, hiljainen, pelokas, tai käyttäytyä kohteliaasti ja hillitysti. Sosiaalinen epätasapaino voi tarkoittaa sitä, että kiusaajalla on esimerkiksi enemmän kavereita ympärillä, kun taas kiusatulla ei ole yhtään ystävää. Kahden yhtä vahvan oppilaan keskeinen nahistelu ei näin ollen ole kiusaamista. Kiusaamisen määritelmään liitetään myös tarkoituksellisuus; tiedostamattaan kukaan ei kiusaa. (Hamarus 2008, 28–29.)

Koulukiusaajat eivät ole aina sosiaalisesti sopeutumattomia ja koulukielteisiä häirikköjä. Kiusaaja voi olla myös koulussa suosittu ja sosiaalisesti lahjakas oppilas, joka naamioi kiusaamisen taitavasti leikinlaskuksi tai huolestuneisuudeksi kiusatun asioista. Opettajan on vaikea tarttua tämän tyyppiseen kiusaamiseen. Myös kiusatun on usein vaikea puhua asiasta kenellekään, koska hän ajattelee, ettei häntä kuitenkaan uskottaisiin. Koulussa kiusaamisen kehä lähtee usein liikkeelle varsin harmittoman tuntuista tilanteesta. Esimerkiksi opettajan kiusatulle julkisesti antama kielteinen palaute voi vaikuttaa perustellulta, mutta nuori saattaa kokea sen hyvinkin loukkaavaksi. Muut nuoret saattavat olla puolestaan sitä mieltä, että opettajan kiusatulle antama kielteinen palaute antaa myös heille oikeuden puhutella kiusattua loukkaavasti, vähätellä häntä tai suhtautua häneen muutoin hyljeksivästi. Vaikka koulukiusaamisesta on puhuttu paljon, merkittävä osa koulukiusaamisesta jää yhä huomaamatta tai ainakin sen todellista luonnetta ei tunnisteta. Kiusaamisesta käydyn keskustelun laajuudesta huolimatta kaikki kiusatut eivät koe saavansa apua ongelmiinsa. (Lämsä 2009, 59–60.)

Koulukiusaaminen on ainakin osin sukupuolisidonnainen ilmiö. Pojille ovat tyyppillisempiä suoraan aggressiivisen käyttäytymisen muodot, kuten toimiminen, lyöminen, nimittely ja kiusatun tavaroiden ottaminen. Tyttöjen aggressio on useimmin

epäsuoraa ja manipulatiivista. Tytöt esimerkiksi jättävät kiusatun eri tilanteissa sosiaalisen vuorovaikutuksen ulkopuolelle, levittelevät hänestä juoruja ja kuiskuttelevat hänen selkensä takana. Tyttöjen keskinäinen kiusaaminen liittyy usein jollakin tavalla ulkonäköön, vaatteisiin ja sosiaalisiin suhteisiin. Tosin koulukiusaamisen sukupuolisidonnaisuus on vähentynyt jossain määrin suoran aggressiivisuuden muotojen yleistyttyä myös tyttöjen keskuudessa. (Lämsä 2009, 70.)

Kiusaaja saattaa testata kiusattua ja pyrkiä vahvistamaan omaa asemaansa sosiaalisessa yhteisössä. Kiusaajat voivat hännätä kiusattua nähdäkseen, miten hän reagoi siihen. Kiusatun reagointi, olipa siinä kyse alistumisesta tai malttinsa menettämisestä, voi puolestaan altistaa hänet kiusaamiselle myös vastedes. Paljastaessaan heikon kohtansa kiusattu antaa kiusaajalle aseensa, jota voidaan käyttää armotta kiusaajaa vastaan. Tämän jälkeen jo pelkkä kiusaajan katse voi riittää osoittamaan kiusatulle hänen paikkansa ryhmässä. Kiusaamiseen liitetään usein tarkoituksellisuus sekä kiusatun ja kiusaajan välinen valta- ja voimasuhteiden epätasapaino. Kiusattu on tavalla tai toisella kiusaajansa heikompi, ja häneen nähden puolustuskyvytön. Valtasuhteiden epätasapainon syynä voi olla kiusaajan ikään ja asemaan sekä muihin ominaisuuksiin perustuva ylivoimaisuus kiusattuun verrattuna, mutta myös se, että kiusaajia on monta. Kiusaamista vastaan puolustautumista vaikeuttaa myös usein sen hienovaraisuus ja kätkeytyminen jaloimpien motiivien taakse. (Lämsä 2009, 72–73.)

Monissa tutkimuksissa koulukiusaaminen jaotellaan fyysiseen ja psyykkiseen. Yleisimpiä fyysisen kiusaamisen muotoja ovat lyöminen, potkiminen ja töniminen. Fyysistä kiusaamista kutsutaan myös suoraksi aggressioksi. (Kaipiainen 2006, 49–50, Lehtimäki & Myllymäki 2000, 20–21.) Useimmiten pojat käyttävät kiusaamisessa suoraan aggressiota toisiaan kohtaan. Tyttöjä kiusatessa pojat nauravat tai pilkkaavat. Tytöt taas kiusaavat toisiaan epäsuoraan aggressioon turvaten eli mm. puhumalla pahaa selän takana. (Kaipainen 2006, 67–68.) Fyysistä kiusaamista tapahtuu yleensä välitunneilla, ja varsinkin tilanteissa, jossa lapset ja nuoret pääsevät fyysiseen kontaktiin esimerkiksi pelien ja leikkien kautta. Tällaisen koulukiusaamisen kohteeksi joutuvat yleensä kooltaan pienemmät ja heikommat oppilaat. (Lehtimäki & Myllymäki 2000, 21.) Poikien pääasiallinen kiusaaminen on fyysistä. Pojat uskaltaa käyttää kovempia ja rajumpia otteita kuin tytöt. Haukkumisesta alkanut kiusaaminen saattaa kehittyä fyysiseksi tappeluksi. (Hamarus 2008, 34–35.)

Helpointa on huomata tilanne, jossa lasta tai nuorta kiusataan ruumiillisesti. Sen voi

huomata ulkoisista merkeistä, kuten revityistä vaatteista ja mustelmista. Tällainen kiusaamisen muoto on tavallista ala-asteella ja poikien kesken. **Ruumiillinen kiusaaminen** voi olla myös sitä, että kiusaaja ikään kuin "sattumalta" tönäisee uhriaan tai hänen pulpettiaan, nipistää häntä ohimennen, seisoo hänen tiellään tai lyö oven kiinni hänen nenän edessä. Väkivalta voidaan naamioda leikiksi tai urheiluksi. Fyysinen kiusaaminen tehdään niin, että sitä ei juuri huomaa, koska tarkoitushan ei ole jäädä kiinni. (Höistad 2003, 14.)

Äkillinen fyysinen päälle käyminen, "räjähtävä kiusaaminen", käynnistyy ilman mitään varsinaista syytä. Kiusaamisen muotona on raju fyysinen päälle käyminen, hakkaaminen, lyöminen, potkiminen, töniminen tai muu vastaava fyysinen vahingoittava toiminta. Mielenkiintoista on, että oppilaat kuvasivat väkivaltaisen päälle käymisen yhtenä kiusaamisen muotona, vaikka se ei olisikaan ollut toistuvaa. Se on perusteltua myös siitä syystä, että äkillinen päälle käyminen voi olla alku kiusaamiselle, ellei siihen puututa. Toisaalta väkivaltainen päälle käyminen saattaa olla pitkään jatkuneen prosessimaisen kiusaamisen lopputilanne. Tällaisesta kiusaamisesta voidaan käyttää myös nimitystä fyysinen väkivalta tai fyysinen aggressio. Kiusaaminen voi alkaa yllättävällä väkivaltaisella tapauksella. Tästä kehittyy prosessi, johon kuuluu naureskelua ja tönimistä. Räjähtävä kiusaaminen on usein niin näkyvää, että siihen puututaan koulussa nopeasti. Tällainen kiusaaminen on myös helposti todistettavissa. Siitä jää todisteeksi näkyviä merkkejä, kuten mustelmia, haavoja, ruhjeita, revenneitä vaatteita tai rikkimenneitä tavaroita. Räjähtävässä prosessissa ei ole välttämättä kyse pitkäkestoisesta tapahtumasarjasta, vaan yksittäisistä yhtäkkisistä tilanteista. Ne on erotettava väkivaltaisista purkauksista, jotka joskus voivat toistua, ellei niihin puututa. (Höistad 2003, 17–18.)

Sanallinen kiusaaminen on kuiskuttelua, juorujen levittämistä, riekkumista, ahdistelua, pilkkaamista, matkimista, uhkailua, huomauttelua esimerkiksi kampauksesta, vaatteista, tai uhrin tekemisen ja sanomisen jatkuvaa kommentoimista. Sanallinen kiusaaminen on helpompaa huomata kuin hiljainen kiusaaminen, mutta ei aina. Opettajan selän takana voi kuiskutella hiljaa. Sanallinen kiusaaminen voi olla myös lappujen lähettelemistä, nimettömien puheluiden soittamista jne. (Höistad 2003, 22.)

Kiusaaminen voi ilmetä **syrjimisenä**. Kiusaaminen alkaa prosessina, jossa joku oppilas ja hänen lähipiirinsä syrjivät toista oppilasta, ja se jatkuu lopulta syrjityn oppilaan poissulkemisena koko yhteisöstä, eristämisenä. Englannin kielessä tälle

kiusaamismuodolle on oma sanansa ostracism, eli ryhmästä poissulkeminen. Kun kiusaaminen on ainoastaan syrjimistä, sitä on vaikea havaita. Siihen on myös vaikea puuttua, koska kiusatut itsekin kokevat, että heille ei vaan löydy kyseiseltä luokalta ystävää. Syrjimisessä ongelman havaitsemiseksi tekee vaikeaksi myös se, että tällainen yhteisön ulkopuolelle jätetty oppilas saatetaan tilapäisesti ottaa ystäväksi paremman puutteessa esimerkiksi silloin, kun jonkun kaveri on kipeä. Tällainen syrjimin saattaa myös alkaa yhtäkkiä. Syrjimiseen ei välttämättä liity mitään muuta toiminnallista kiusaamista, oppilas vain jätetään porukan ulkopuolelle. (Höistad 2003, 29.)

Eristäminen voi tapahtua opettajan siitä tietämättä, jolloin se sisältää myös harhautumista. Se voi olla hienotunteista. Kiusatulle ei sanota: ”Sä oot hirveen ihminen!”, mutta toisaalta eristäminen voi olla suoraan sanottua. Eristäminen voi olla myös mukaan ottavaa eristämistä. Kiusattu voi olla mukana ryhmässä, joka koostuu ”meistä”, mutta hänelle silti osoitetaan koko ajan, että hän ei kuulu ryhmään. Hän on fyysisessä tilassa läsnä ja lähellä, mutta sosiaalisesti eristetty. Toisaalta oppilas, joka on ollut ystävä, eristetäänkin yhtäkkiä jostain syystä tietoisesti. (Höistad 2003, 31.)

Prosessikiusaamisessa kiusaaminen alkaa ikään kuin huomaamatta, pikkuhiljaa ja kehittyy prosessimaisesti kohti huippua. Kun uusi yhteisö muodostuu ja esimerkiksi luokka on ensimmäistä kertaa yhdessä koolla, yhteisön jäsenet tarkkailevat toisiaan. Kaikki haluaisivat kuulua yhteisöön ja siihen muodostuviin ryhmiin. Jäseniä tarkkaillaan ja eroavaisuudet havaitaan helposti. Ne oppilaat, jotka myötäilevät ja edustavat arvostettuja oppilaskulttuurisia piirteitä, ovat suosiossa. Ne oppilaat, jotka eivät noudata oppilaskulttuurin normeja ja poikkeavat niistä, poimitaan helposti kiusatuiksi. (Höistad 2003, 36.)

Kiusaamisen prosessi tarvitsee jatkuvasti uutta potkua pysyäkseen käynnissä. Kiusaaja huolehtii ryhmänsä kanssa aineiden lisäämisestä ja kiusaamisen käynnissä pitämisestä, ja siitä, että on hauskaa. Entinen hauska ei naurata kovin pitkään. Niinpä täytyy tuottaa koko ajan jotain uutta. Hauskuus ikään kuin oikeuttaa toimimaan. Siitä on helppo liukua syvempään prosessiin, jolloin luokan jäsenet huomaavat jälkeensä olleensa mukana kiusaamisessa. Ei tarkoituksella, vaan miltei tahottomasti. Kuitenkin paluu toisenlaiseen rooliin on vaikeaa. Kiusaaja kokee muiden osallistumisen helpottavana: syyllisyys kiusaamisesta jakautuu näin useammalle. Kuitenkin juuri kiusaaja pitää yllä kiusaamista kannattajiensa kanssa. He toimivat kiusaamisen toimeenpanijoina. Kiusaamisen edetessä kiusatusta voidaan myös luoda uusia mielikuvia. Hänestä rakennetaan uusi tarina, joka saa uusia aineksia

kiusaamisprosessin myötä. Uudet tarinat antavat kiusaamiselle uutta potkua. Yhteisössä vaipumassa oleva prosessi saa uutta hauskuutta, ja kiusaaminen elpyy saaden uusia muotoja. Tarinoiden myötä kiusattu eristetään outona koko yhteisöstä. Ystävyydestä kiusatun kanssa joutuu maksamaan, ja yhteisössä vallitsee pelko, että itsekkin joutuu kiusatuksi, mikäli on tekemisissä kiusatun kanssa. (Hamarus 2008, 42–43.)

Kiusaamien voi laajeta koskemaan myös opiskelua. **Osallistumista opiskeluun pyritään rajoittamaan.** Kun kiusaamista on jatkunut pitkään, se saa alati rohkeampia muotoja. Kiusatusta tulee koko yhteisön halveksima, ja yhteisön jäsenet voivat käyttäytyä häntä kohtaan miten tahansa. Joskus myös kiusaaja kokee niin täydellisen syrjäytymisen luokkayhteisössä, että hän räjähtää. Tällaisissa tilanteissa kiusattu tekee esimerkiksi jonkinlaisen epätoivoisen teon, jolla hän pyrkii saamaan aikuiset tajuamaan tilanteen vakavuuden. Ellei pieniä ristiriitoja selvitetä heti alussa, ne voivat kasvaa suuttumukseksi ja vihaksi. Hiljaisuuden ja passiivisuuden takana ihminen kasvattaa huomaamattaan suuttumusta, joka odottaa kypsymistään ja lopulta räjähtää emotionaaliseksi kohtaukseksi, kun lasiin tulee yksikin pisara liikaa. Tässä vaiheessa viimeistään kiusaamiseen puututaan, ja edessä on useimmiten kiusaajan tai kiusatun siirtymien toiseen kouluun tai kotiopetukseen. (Hamarus 2008, 55.)

Suhdekriisillä tarkoitetaan kiusaamista, jossa kiusaaja ja kiusattu ovat saattaneet olla hyviä ystäviä, mutta heidän välilleen on tullut kriisi. Suhdekriisissä kiusaamiseen voi liittyä kolmas henkilö, jonka suhde vaikuttaa kahden muun oppilaan suhteeseen aiheuttaen kiusaamisen alkamisen. Suhdekriisin selvittely voi olla monimutkainen vyyhti, joka saa aina uusia ulottuvuuksia linkittyen muihin suhteisiin. Tällaisen kiusaamisen selvittely ei yleensä etene sillä, että kiusaajat pakotetaan pyytämään anteeksi toisiltaan. Esimerkiksi kiusaaja kokee, että kiusattu on ansainnut kiusaamisen. (Hamarus 2008, 66.)

Saippaus voidaan jakaa kännykkäkiusaamiseen tai nettikiusaamiseen. Kännykkäkiusaamisen muotoja ovat pilasoitot, loukkaavat puhelut tai tekstiviestit, haukkuminen, uhkailu ja kiristäminen puhelimen välityksellä sekä salaviestit ilman lähettäjä tietoja. Jälkimmäisissä esimerkeissä tulevat kysymykseen salaviestipalvelut tai prepaid -liittymien kautta lähetetyt viestit. Kun kännykät mahdollistavat kameroiden käytön, kiusatusta voidaan ottaa salaa valokuvia tai kuvata videoita vaikkapa liikuntatunnin jälkeen suihkussa. Valokuvat lähetetään sitten nettiin ilman asianomaisen suostumusta. Valokuvia voidaan manipuloida ja niistä voidaan luoda pilkkaava verkkosivu, tai järjestää jopa äänestys. Saippauksen estäminen onkin uusi

haaste. Tekninen kehitys on nopeaa ja uusia välineitä käytetään herkästi myös kiusaamisessa. Onkin erityisen tärkeää vanhempana tukea lastaan, kun hän tulee ketomaan kiusaamisestaan. Ennalta ehkäisevänä toimenä olisikin hyvä, jos esimerkiksi ammattiauttajat voisivat olla netissä nuorten usein käyttämillä sivustoilla kommentoimassa ja ohjaamassa nuoria. Tärkeää on, että vanhemmat ohjaavat lapsiaan jo pienestä pitäen netin käyttöön ja mediakriittisyyteen. (Hamarus 2008, 71.)

2.3 Koulukiusaamisen vaikutukset

Kiusaamisen välittömiä vaikutuksia sen kohteeksi joutuville lapsille on tutkittu verrattain paljon. Kiusaamisen aikuisuuteen asti ulottuvista pitkäaikaisvaikutuksista saadaan luotettavimmin tietoa pitkittäistutkimusasetelmasta, jossa kiusatuksi joutuminen on todettu jo kouluaikana. Tuolloin kiusattujen lasten hyvinvointia tarkastellaan uudelleen pitkän ajan kuluttua. Dan Olweus (1992) tutki miehiä, joita oli aikoinaan kiusattu peruskoulun viimeisellä luokka-asteella, uudestaan heidän ollessaan 23-vuotiaita nuoria aikuisia. Tutkimuksessa oli mukana 17 entistä kiusattua. Heihin ei enää aikuisena kohdistunut vertailuryhmää enempää kiusaamista esimerkiksi työpaikalla, eivätkä he enää olleet ahdistuneita, pidättyväisiä tai epävarmoja suhteissaan muihin ihmisiin. Myöskään stressistä he eivät kärsineet vertailuryhmää enempää. Entiset kiusatut olivat kuitenkin edelleen merkittävästi masentuneempia kuin vertailuryhmän miehet, ja heillä oli näitä huonompi itsetunto. Gilmartin (1987) puolestaan tutki nuoria miehiä, jotka olivat kouluaikanaan joutuneet kiusatuiksi. Heillä oli edelleen ihmissuhdevaikeuksia, etenkin romanttisten suhteiden muodostamisessa. (Salmivalli 2003, 52.)

Suomalaistutkimuksessa (Salmivalli 2010, 39.) on seurattu samoja oppilaita peruskoulun kahdeksannelta luokalta nuoriksi aikuisiksi. Nuoruusiässä kiusatuiksi joutuneet henkilöt olivat edelleen kahdeksan vuoden kuluttua masentuneempia. Heillä oli jonkin verran huonompi itsetunto, ja heidän oli vaikeampi luottaa muihin ihmisiin ja näiden hyviin aikomuksiin kuin ikätovereillaan, jotka eivät olleet joutuneet kiusatuiksi. Tärkeä havainto kuitenkin oli, että kiusatuksi joutumisen pitkäaikaisseuraamukset olivat lievempiä henkilöillä, jotka olivat kokeneet tulewansa kotona hyväksytyiksi. Vanhempien hyväksyntä pystyi siis jossain määrin kompensoimaan vertaisryhmän ikäviä kokemuksia.

Toisessa suomalaistutkimuksessa Teräsahjo (1997) haastatteli viittä kouluaikana toverien aggression kohteeksi joutunutta noin 20-vuotiasta nuorta aikuista. Teräsahjon mukaan kiusatuksi joutumisen seuraukset olivat yhteydessä

kokemukseen kouluajan toverisuhteiden laadusta yleisemmin. Kielteiset kokemukset eivät liittyneet vain kouluajan kiusatuksi joutumiseen, vaan myönteisten toverisuhteiden puuttumiseen ja ryhmän ulkopuolelle jäämiseen. Paitsi ryhmään kuuluminen, jo yksikin läheinen ystävyys suojaa lasta kiusaamisen traumaattisilta vaikutuksilta. (Salmivalli 1998, 115–116.)

Kiusaaminen vaikuttaa voimakkaasti oppilaskulttuuriin. Kiusaamisen syyksi nimetyistä ominaisuuksista muodostuvat ne ominaisuudet, joita koko yhteisö alkaa karttaa. Jos oppimisympäristö ei ole turvallinen, se vaikuttaa vääjäämättömästi oppimiseen ja kouluviihtyvyyteen. Kiusaamattomuus on edellytys kasvuille ja oppimiselle. Pelon ja jännityksen ilmapiirissä oppiminen käy hankalaksi, jopa mahdottomaksi. Myös luovuus ja ilmaisu tukahtuvat tällaisessa ilmapiirissä. Ilo haihtuu ja tilalle tulee ahdistus, kouluun meno tuntuu vastenmieliseltä, samoin oppiminen. Poissaolojen vuoksi oppilas jää jälkeen. Oppimisen kielteinen kehä on käynnistynyt. (Hamarus 2008, 78.)

Toistuva hyljeksintä ja välinpitämätön kohtelu jättävät aina jälkensä lapseen ja nuoreen. Ne aiheuttavat kiusatulle mielipahaa ja yksinäisyyden kokemuksia sekä minäkuvan ja itsetunnon vaurioita ja kuluttavat hänen luottamustaan toisiin ihmisiin. Pitkään jatkuessaan kiusaaminen voi heikentää myös kiusatun koulumotivaatiota, johtaa erilaisiin käyttäytymisen muutoksiin ja masennukseen, sekä pahimmassa tapauksessa elämänilon ja -halun menetykseen. Kiusaamisen kiusattuun jättämät haavat ovat usein syviä, ja siksi niiden paraneminen voi viedä kauan. Kaikilta osin ne eivät parane ehkä koskaan. Vielä vuosienkin päästä tilanteet, jotka muistuttavat jollain tavoin kiusaamistilanteita, saattavat nostattaa pintaan vanhoja tunteita ja saada kiusatun toimimaan kuin hän olisi edelleen kiusattu. (Lämsä 2009, 59–60.) Kiusaamisista aiheutuviksi vakavimmiksi seuraamuksiksi, henkisiä kärsimyksiä yhtään vähättelemättä, voidaan nimetä uhreille jäävä pysyvä ruumiinvamma sekä itsemurhayritykset. Tiedetään tapahtuneen myös itsemurhia. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 41.)

2.4 Koulukiusaamiseen puuttuminen

Koulukiusaamisen ennaltaehkäisemisessä ja kiusaamiseen puuttumisessa on kyse pohjimmiltaan koulun toimintakulttuurin luomisesta. Miten turvallista kouluyhteisöä luodaan ja mitkä ovat arjen suhtautumis- ja toimintatavat kiusaamistilanteissa? Mitä koulussa pidetään arvokkaana, ja mihin siellä reagoidaan? Koulun arvot näkyvät yhteisön jäsenten toiminnassa. Kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä ja siihen

puuttumisessa on muutamia avaintekijöitä. Yksi sellainen on tietoinen, tavoitteellinen ja suunnitelmallinen ennaltaehkäisevä arjen työ. Seuraava on kiusaamisen tunnistaminen, sen vakavuuden ymmärtäminen, sekä piiloisen ilmiön havaitseminen arjessa. Edelleen kiusaamisilmiön dynamiikan ymmärtäminen sekä taitava puuttuminen, joka lopettaa kiusaamisen ja samalla luo uskalluksen kulttuurista tuoda esiin alkaneet kiusaamistapaukset, ovat kouluarjen olennaisia kysymyksiä. Viimeinen oleellinen tekijä kiusaamista estävissä toiminnassa on riittävän pitkäjänteinen seuranta. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 56.)

Tasapainotettu Vaakamalli on kaksiosainen toimintamalli kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi ja kiusaamisen puuttumiseksi. Se koostuu kiusaamisen havaitsemisesta, akuutteihin kiusaamistilanteisiin puuttumisesta ja sellaisen toimintaympäristön luomisesta, joka ehkäisee kiusaamisen syntymistä. Jos koulussa on toimivat puuttumismenettelyt, ollaan vasta puolitiessä. Puuttumisen keinot ovat välttämättömiä, mutta jollei ympäristöön vaikuteta ennaltaehkäisevästi, se ruokkii kiusaamistilanteiden syntymistä. Pahimmassa tapauksessa koulun henkilökunta joutuu jatkuvasti selvittämään pulpahtavia uusia kiusaamistapauksia. Yksinkertaistaen voi todeta, että palokunnan työ on välttämätöntä, mutta yhtä tärkeää on myös paloturvallisuutta edistävä työ tulipalojen ennaltaehkäisemiseksi. Kun ennaltaehkäisevä työ on laajaa ja kattaa koko yhteisön normaalin arjen toiminnan, tarvitaan vain vähän puuttumista. Jos taas ennaltaehkäisevä työ ontuu, se synnyttää jatkuvasti uusia kiusaamistilanteita. (Harjunkoski & Harjunkoski, 1994, 82.)

Tasapainotettu Vaakamalli ei ole sellainen ohjelma tai malli, joka tulee ulkoa päin, kestää hetken ja lopahtaa uutuuden viehätyksen haihtuessa, kunnes haetaan taas uutta mallia. Se on malli, joka avaa normaaliin arjen työhön uuden ajattelutavan, jolla kiusaamista voidaan taitavasti ennaltaehkäistä. Mallissa on oleellista, että kun kiusaamiseen puututaan, samalla vahvistetaan ennaltaehkäiseviä toimia luokassa. Molempien vaakakuppien tulee olla vahvoja. Puuttumisen rakenteet ovat kunnossa ja arjen ennaltaehkäisevä työ on jatkuvaa. Vaakamallin kaksi puolta ovat puuttuminen ja ennaltaehkäiseminen. Puuttumiseen kuuluvat kiusaamisen havaitseminen, puheeksi ottaminen, kiusaamistilanteen selvittely ja seuranta. Ennaltaehkäisemisen ensimmäinen askel on tieto ilmiöstä, ja yhteinen ymmärrys siitä, mitä kiusaaminen tarkoittaa. Jo se, että kerromme oppilaille, mistä kiusaamisessa on kysymys ilmiönä, ehkäisee kiusaamista. Kun kerromme, että kiusaaminen on kiusaajan vallan tavoittelua, oppilas joutuu miettimään haluaako hän tukea sellaista. Kun oppilaat ymmärtävät, että kyseessä on kiusaajan pyrkimys lisätä valtaansa, he joutuvat

miettimään omaa haluaan olla mukana tässä valtataistelussa. (Harjunkoski & Harjunkoski, 1994, 86 -87.)

Ennaltaehkäisevä työ on Vaakamallissa koko yhteisön hyvinvointiin laajasti vaikuttavaa arjen työtä, jolla on käytännössä myönteiset kauaskantoiset vaikutukset oppilaiden elämään. Tasapainotetussa Vaakamallissa sosiaalisesti turvallista kouluyhteisöä luodaan tavoitteellisuudella, sitoutumalla kiusaamisen vastaiseen toimintaan, lisäämällä eettistä tietoisuutta, vaikuttamalla opiskelijoiden välisiin suhteisiin, arvostamalla oppilaita yksilönä, avaamalla epävirallisia normeja, luomalla ja ylläpitämällä luottamusta, kertomalla avoimesti kulttuurisista arvostuksista, luomalla kivaa ja rentoa ilmapiiriä sekä rakentamalla yhteyttä kodin ja koulun välille. Tällä tavalla kiusaamisen alkaminen uudestaan pyritään estämään jo ennalta. Vaakamallin tavoitteena rakentaa hyvinvoivaa kouluyhteisöä, vähentää ja ennaltaehkäistä koulukiusaamista, edistää lasten – ja nuorten hyvinvointia ja viihtyvyyttä kouluissa, luoda uusi tapa toimia kouluyhteisössä, tarjota uudenlainen täydennyskoulutus sekä antaa kouluyhteisölle kokonaisvaltainen hyvinvoinnin johtamismalli. (Harjunkoski & Harjunkoski, 1994, 90.)

Nuorisotyö koulukontekstissa on tässä ajassa yksi kehittämisen painopistealue niin koulun kuin nuorisotyön näkökulmista tarkasteltuna. Sillä ei ole vielä selkeää hahmoa. Toinen ajankohtainen aihe on oppilaiden viihtymättömyys koulussa, koulukiusaamisen ja väkivallan kasvu. Nuorisotyössä on monipuolista ammatillista osaamista yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentamiseksi. Tämä ammatillinen osaaminen ja ennaltaehkäisevä orientaatio tulee valjastaa nykyistä tavoitteellisemmin ja selkeämmin osaksi koulujen yhteistyötä, kiusaamattoman toimintakulttuurin ja entistä turvallisempien kasvuympäristöjen rakentamista. (Hamarus & Ukskoski-Ahonen 2011.)

KiVa Koulu -hanke on uusi kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma. Se on kehitetty Turun Yliopiston psykologia oppiaineen ja Oppimistutkimuskeskuksen yhteistyössä opetusministeriön rahoituksella. KiVa Koulu -hanke on tehnyt oman kartoituksen koulukiusaamisesta. Kyselyyn oli vastannut toukokuussa 2009 lähes 200 000 peruskoululaista 1190 koulusta. Kyselyn tulokset osoittavat, että tosituvan koulukiusaamisen kohteeksi joutuu vähintään 5-10 % peruskoululaisista. Toistuva kiusaaminen on yleistä alakouluissa. Vuosiluokilla 1-3 noin joka viides on joutunut toistuvasti koulukiusatuksi. Vuosiluokilla 4-6 noin 16 % on joutunut kiusaamisen kohteeksi. Vuosiluokilla 7-9 noin 10 % on joutunut koulukiusaamisen kohteeksi. (KiVa Koulu 2011.)

KiVa Koulun laatusuositukset käsittää koordinoitua, suunnittelua, tiedottamista ja seuranta. Koulussa on nimetty vastuuhenkilöt, jotka ovat perehtyneet KiVa Koulu -ohjelman kokonaisuuteen, koordinoi ohjelman toteuttamista koulussa ja opastaa tarvittaessa muita ohjelman käyttöön liittyvissä asioissa. Vastuuhenkilö voi olla esimerkiksi rehtori/vararehtori, KiVa-tiimin jäsen tai koulun muu työntekijä. Koulu on tehnyt yhteisen suunnitelman ohjelman toteuttamisesta ja siihen liittyvästä tiedottamisesta. Esimerkiksi on sovittu seuraavista asioista: Millä luokka asteilla ja millä oppitunneilla KiVa-teemoja toteutetaan ja kenen toimesta? Milloin KiVa-tiimi kokoontuu ja miten on järjestetty aika selvittämiskeskusteluille? Miten kiusaamistapaukset ohjataan tiimille, miten vanhemmille ilmoitetaan tiimin selvittämille tapauksille? Koulu on tiedottanut KiVa Koulu -ohjelmasta henkilökunnalle, oppilaille ja vanhemmille. Järjestetään kokouspäivä ja info henkilökunnalle. Tehdään tilannekartoitus joka vuosi toukokuussa. Koulu arvioi säännöllisesti omaa KiVa Koulu -toimintaa. Syksystä 2009 KiVa Koulu -ohjelma on ollut maksutta kaikkien halukkaitten suomalaiskoulujen käytössä. Tällä hetkellä 82 prosenttia perusopetusta antavista suomalaiskouluista toteuttaa ohjelmaa. Ohjelmassa korostetaan sitä, miten jokainen voi vaikuttaa yhteiseen hyvinvointiin tukemalla yksin jääneitä tai kiusattuja sen sijaan, että menisi porukassa mukaan kiusaamiseen. Tutkimusten mukaan KiVa Koulu -hanke vähentää paitsi kiusaamista ja kiusatuksi joutumista, myös ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta samalla, kun se lisää sosiaalisia taitoja sekä kouluviihtyvyyttä ja motivaatiota. (KiVa Koulu 2011.)

KiVa Koulu -ohjelmassa pyritään vaikuttamaan erityisesti niihin lapsiin ja nuoriin, jotka enimmäkseen seuraavat kiusaamista sivussa. Tarkoituksena on saada heidät tukemaan kiusattua ja vastustamaan kiusaamista. Kiusaaminen on tavallisesti useamman kuin yhden lapsen tai nuoren harjoittamaa toimintaa ja siihen liittyy usein kiusatun kokonaisvaltainen huono asema ja syrjintä koko ryhmän taholta. Nekin lapset ja nuoret, jotka eivät aktiivisesti osallistu aggressiivisiin hyökkäyksiin, toimivat siis usein tavoilla, jotka rohkaisevat kiusaajaa ja pitävät kiusaamista yllä. He esimerkiksi nauravat, kun jotakuta pilkataan, ja tarjoavat kiusaajille tämän kaipaaman yleisön. Koska verrattain epäaggressiiviset lapset ja nuoret ovat siis eri tavoin mukaan kiusaamisessa, ryhmään vaikuttaminen onkin tärkeä osa tehokasta kiusaamisen vastaista työtä. Silti tarvitaan myös päättäväistä, systemaattista puuttumista esille tuleviin kiusaamistapauksiin. Kiusaajan toimintaan on puututtava ja saatava loppumaan. (Lämsä 2009.)

Toiminta, jolla koulukiusaamista ennaltaehkäistään, ei tarvitse olla negatiivista. KiVa Koulu -hanke on antanut opettajille konkreettisia keinoja koulukiusaamisen

puuttumiseen, ja sitä kautta hanke on nähty hyvänä toimintana. Kiva Koulu -hankkeen tunnit ja Internetissä olevat erilaiset pelit ovat opettajilla käytössä materiaalina opetuksessa. (KiVa Koulu 2011.)

VERSO eli vertaissovittelu on ratkaisukeskeisyyteen perustuva menetelmä, joka tuo vapaaehtoisen ja vaihtoehtoisen tavan ratkaista oppilaiden välisiä ristiriitoja koulun arkipäivässä. Menetelmän tarkoituksena on oppilaiden vuorovaikutustaitoja edistämällä vähentää koulujen toimintahäiriöitä. Ajatuksena on luoda ratkaisukeskeinen ilmapiiri, jossa ristiriitatilanteet ymmärretään tavalliseen elämään kuuluviksi ilmiöiksi, joiden ratkaiseminen on ennemminkin haaste kuin hankala tai ikävä asia. (Gellin 2007.)

Vertaissovittelu on menetelmänä yksinkertainen selkeä kaava, jonka mukaisesti osapuolia hieman vanhemmat sovittelijoiksi koulutetut oppilaat auttavat osapuolina olevia oppilaita löytämään itse ratkaisun ristiriitaansa. Sovittelun aikana osapuolet saavat kertoa oman näkemyksensä tapahtuneesta, kuvata tuntemuksiaan ja pohtia eri ratkaisuvaihtoehtoja. Kaavaa noudattamalla sovittelioppilaat ja ristiriidan osapuolet etenevät lopulta sopimukseen, jota seurataan. Vertaissovittelu on suunnattu kaikille kouluille ja oppilaitoksille. (Gellin 2007.) Vertaissovittelu ei siis ole kaikkia ongelmia poistava menetelmä, vaan vertaissovittelun avulla pyritään ratkaisemaan koulun arjessa esiintyviä pienempiä välikohtauksia. Samalla voidaan ennaltaehkäistä suurempien ongelmien kertymistä. Varhainen puuttuminen on tärkeä osa vertaissovittelun toimintaa. Ratkaisukeskeisen ajattelun pohjalta oppilaat koulutetaan tulevaisuussuuntaiseen ja ratkaisuja hakevaan toimintaan syyttelyn ja syiden etsimisen sijaan. Pyrkimyksenä on antaa kaikille koulun oppilaille myönteinen väline tai tapa, jolla puuttua tilanteisiin, jotka koetaan kiusaamiseksi tai mieltä pahoittaviksi toiminnoiksi. (Gellin 2007.)

Vertaissovittelun käynnistäminen on koulukulttuurinen muutos, jossa otetaan uusi menetelmä koulun käyttöön. Menetelmän käyttö edellyttää keskustelua, jossa koulun toimintakulttuuria pohditaan, ja sovittelun käyttöönottoa mietitään. Käynnistysvaiheessa saatetaan pohtia, mitä sovittelu merkitsee opettajille, ja millä tapaa se muuntaa oppilasryhmän välisiä suhteita. Kun osa oppilaista sovittelee toisten ongelmia, voi alkuvaiheessa mietittyä, onko esimerkiksi alakoululaisten mahdollista ratkaista eteen nousevia hankaluuksia. Toisaalta tähän liittyy kysymys siitä, nouseeko jokin oppilasryhmä valta-asemaan, joka on epäreilu muita oppilaita kohtaan. Eli annetaanko joillekin oppilaille sellainen status, jota he eivät jaksakaan kantaa tai käyttävät väärin. Tämä on hyvin yleinen huoli niissä kouluissa, joissa sovittelu ei

ole ennestään tuttua. Ehkä tätä huolta voi pyrkiä ymmärtämään sitä taustaa vasten, että sovittelussa aiemmin opettajalle kuulunutta arvovaltaa sekä tähän liittyvää vastuuta jaetaan oppilaille. Opettajia saattaa askarruttaa myös, miten saada valikoitua juuri sopivia oppilaita, jotka sitten pystyvät kantamaan tilanteen edellyttämän vastuun. Oppilaiden ohella myös opettajat miettivät myös, minkälainen vaikutus sovittelun käyttöönotolla on opettajan työhön. Pohditaan, kuinka paljon ylimääräistä työtä opettajat ylipäänsä jaksavat tehdä. Kivuttomasti ei suju myöskään opettajien auktoriteetin purkaminen. Koulun toiminta muuttuu, kun opettaja ei enää sanokaan, miten asiat ratkaistaan. Tämä suhtautumien saattaa jatkua tulevaisuuteen. (Kiilakoski 2009.)

VERSO-kouluja oli lukuvuoden 2010–2011 vuoden lopussa 360. VERSO-koulut tavoittavat noin 81 000 oppilasta sekä heidän huoltajiaan. VERSO-kouluissa toimii noin 7000 sovittelijaoppilasta ja 1500 sovittelijaohjaajaa. Sovittelijaoppilaita on koulua kohden keskimäärin 21 ja ohjaajia 5. Vuodessa sovittelutapauksia kertyy keskimäärin 25 koulua kohti. Onnistuneesti soviteltuja koulukonflikteja oli viime lukukaudella 9000. Vertaissovittelukoulutukset ovat kysytyjä, mikä kertoo omalta osaltaan siitä, että koulusovittelua kohtaan tunnetaan kiinnostusta, ja se on saavuttanut vakiintuneen aseman koulujen konfliktien hallinnassa. (Kiilakoski 2009.)

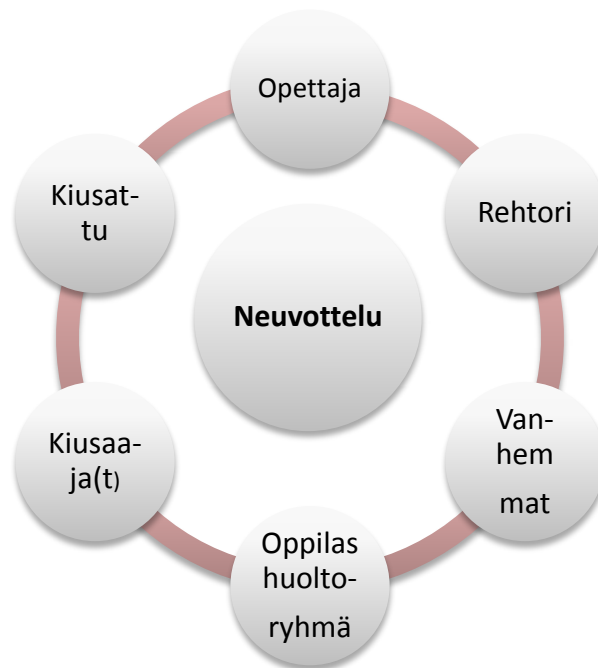
2.5 Opettajan näkemys kiusaamisilmiöstä

Opettaja voi olla avainasemassa, kun kiusaaminen halutaan lopettaa tai ennaltaehkäistä. Vaatii opettajalta paljon, että hän osaa tulkita tilanteet tarpeeksi nopeasti, koska liian hidas interventio aiheuttaa sen, että tilanne pahenee. Varsinkin hiljaisen kiusaamisen huomaaminen on haastavaa. Enkeleinä opettajan nähden esiintyvät oppilaat voivat olla todella julmia kiusatuilleen, kun opettajan silmä välttää. Kiusaaminen on verbaalista ja esim. porukasta ulos sulkemista. Kiusaajien vanhemmat kieltäytyvät usein uskomasta lastensa toimia, joten opettajan roolina onkin toimia mahdollisimman neutraalina osapuolena, joka ei syyllistä ketään ja kuuntelee kaikkia osapuolia tasapuolisesti. Kaikkien osapuolten suhtautuessa asiaan asiallisesti tilanne saadaan selvitettyksi nopeammin. Opettajan ja koulun toimintamalli on kaiken a ja o. Jos opettaja ei välitä, tai koululta puuttuu selkeä ohjeistus kiusaamistilanteisiin, niin kiusaaminen pääsee varmasti valloilleen. (Holmberg-Kalenius 2008, 136–145.)

Opettajan näkemyksen esille saamiseksi haastateltiin sähköpostin kautta erästä peruskoulun opettajaa. Häneltä tiedusteltiin (liite 2) koulun käytäntöjä kiusaamistilanteiden selvittelyyn ja kolmannen sektorin osallistumista hoitotoimiin. Ensimmäisenä kuitenkin kartoitettiin, kuinka paljon opettajan koulutuksessa käsitellään koulukiusaamista. Opettajan kertoman mukaan kiusaamisen osuus opettajankoulutuksessa oli hyvin vähäistä ja se käsiteltiin hyvin pintapuolisesti. Kiusaamisen käsite oli määritelty, ja sen eri muotoja esitelty. Ohjeeksi oli annettu, että kiusaamistilanteisiin tulee puuttua, mutta konkreettisia keinoja ei opetettu. Peruskoulun opettajilla on siis varsin heikot tietotaidot asiasta. Opiskeluaikana tai valmistumisen jälkeen täytyy olla omatoiminen ja asiasta kiinnostunut, jos haluaa perehtyä asiaan tarkemmin ja saada konkreettisia keinoja kiusaamiseen puuttumiseen. (Keränen 2011.)

Haastattelemamme opettajan uralle on sattunut kiusaamistapauksia, mutta hänkin painottaa sitä, että jos opettaja ei havaitse kiusaamista, siihen ei voi puuttua. Ensimmäisenä kiusaamistapauksesta keskustellaan kiusatun ja kiusaajan/kiusaajien kanssa yhdessä ja erikseen. Tarpeen tullen mukaan koulukiusaamisneuvotteluihin otetaan koulun rehtori tai lasten vanhemmat. Keskusteluiden pyrkimyksenä on sopia pelisäännöt, että kiusaaminen loppuisi. Kiusaajan halutaan huomaavaan ja ymmärtävän, että kiusaaminen on huono ja sopimaton toimintatapa. Ilmapiiri pyritään luomaan tiukaksi ja jämeräksi, että kaikki ymmärtäisivät, että kiusaamisen on loputtava, eikä muita vaihtoehtoja ole. Neuvottelussa todetaan tapahtuneet tapahtuneeksi, pohditaan jatkoa ja sitä, miten tilanne saadaan selvitettyä perin pohjin. Tärkeää on myös miettiä toimintatapoja, että tilanne ei uusiutuisi. Koulun periaate on, että tapahtuneen syitä ei etsitä, koska se on jo tapahtunut, eikä se ole ollut missään vaiheessa oikeutettua toimintaa kiusaajilta. (Keränen 2011.)

Haastatellun opettajan mukaan koululla on käytössä KiVa Koulu -hanke. Se on aloitettu syksyllä 2010, ja se on ainoa kolmannen sektorin toimintamuoto, mitä koululla on käytössä kiusaamiseen ja sen ehkäisemiseen. Ohjeistuksen hankkeen toiminnasta opettajat löytävät tarvittaessa Internetistä. Jos vanhemmat havaitsevat, että heidän lastaan kiusataan, on ensisijaisin yhteyshenkilö koululla aina kiusatun oppilaan opettaja. Oppilashuoltoryhmä on myös tarvittaessa käytössä, jos kiusaamistilanteiden selvittelyssä tai muissa ongelmatilanteissa tarvitaan apua. (Keränen 2011.)

Kuvio 1. Koulukiusaamisneuvottelun osapuolet (Hilla Rapo mukaellut opettajan haastattelusta).

Haastattelun perusteella voi päätellä, että tässä koulussa on huomioitu hyvin kiusaaminen. Koulu ei ainakaan yritä peitellä kiusaamistapahtumia, vaan ongelmia tunnutaan käsiteltävän hyvinkin avoimesti eri tahojen kanssa koulukiusaamisneuvotteluissa (kuvio 1). Opettajilla on hyvät valmiudet ja toimintamallit kiusaamistilanteiden käsittelyyn. On valitettavaa, että koulutuksessa ei huomioida tarpeeksi kiusaamista, koska se on lähes kaikkialla ainakin jonkin tasoisena ilmenevä ongelma. Yliopisto luottaa ilmeisesti siihen, että kokemus opettaa. Ei ole reilua kiusattuja kohtaan, että opettajalta puuttuu valmiudet puuttua asiaan, jos koulu ei ole aktiivinen asian suhteen.

3 NUORTEN PALVELU RY KOLMANNEN SEKTORIN TOIMINTANA

Kolmas sektori on ollut olemassa niin kauan kuin jonkinlaista järjestäytynyttä kansalaistoimintaa on esiintynyt valtiollisen toiminnan ohella. Kolmannen sektorin pätevä määritelmä kuvailee sen sellaiseksi toiminnaksi, joka on yksityistä. Toiminta perustuu itsehallintoon ja vapaaehtoistoimintaan eikä se tavoittele voittoa. Suomessa tyypillinen kolmannen sektorin edustaja on järjestö, yhdistys, osuuskunta tai säätiö. (Konttinen 2012.) Yhteiskuntamme on jaettu karkeasti kolmeen (kuvio 2) eri osaan: yksityiseen, julkiseen ja kolmanteen sektoriin.

Kuvio 2. Yhteiskunnan jako kolmeen osaan (Hilla Rapon havainnollistama).

Kuopion alueella merkittävä kolmannen sektorin toimija on Nuorten Palvelu ry. Vuonna 1969 perustettu valtakunnallinen nuorisokasvatusjärjestö haluaa saada lasten ja nuorten äänet kuuluville. Erityisesti vaikeuksia kohdanneet ja eksyksissä olevat nuoret ovat järjestön projektien kohteena, jotta hekin saisivat mahdollisuuden parhaimpaan mahdolliseen tulevaisuuteen. Heillä on pääasiassa päihde- ja psykososiaalisia ongelmia. Toimia, jotka edesauttavat tavoitteisiin pääsyä ovat nuorten vapaaehtoistoiminnan järjestäminen ja tukeminen, apua ja tukea tarvitsevien nuorten koko perheen huomioon ottaminen, terveiden elämäntapojen opastaminen ja toimiminen nuorten edunvalvonta- ja vaikutustyössä. (Nuorten Palvelu 2011 a.)

3.1 Kolmas sektori

Kolmas sektori on se taho, joka perustuu vapaaehtoistoimintaan. Kolmannen sektorin tehtävänä on luoda osallisuuden väyliä. Inklusion eli osallisuuden syntyminen tapahtuu askel kerrallaan, koska tähän apua tarvitsevat ovat usein moniongelmaisia ja syrjäytyneet niin sosiaalisesti, taloudellisesti kuin kulttuurisesti. Kolmannen sektorin tärkeänä tehtävänä on olla katalysaattorina uusille innovaatioille. Toimimalla verkostoituneesti ja keskustelemalla asioista ja havainnoimalla tarkasti ympäristöään voi kehittää uusia ideoita elämän ja arjen sujuvuuden parantamiseksi. Ei ole mitenkään ennenkuulumatonta, että jokin järjestö tuottaa itse palveluita, jotka tukevat jotain julkisen sektorin palvelua. (Möttönen & Niemelä 2005, 72, 78.)

Euroopassa kolmannen sektorin toiminta on ollut aluksi lähinnä kirkollisten säätiöiden toimintaa. Todennäköisintä on, että katolinen kirkko on ollut uranuurtajana tässä asiassa. Vuonna 1972 Suomessa tuli voimaan Kansanterveyslaki (66/1972), jossa kuntien tehtäväksi asetettiin iso osa kolmannen sektorin toiminnoista. (Muukkonen 1998.) Alkuperäisen lain 3. luvun 14§:ssa kunnan kansanterveystyö heti alussa sanotaan, että kunnan tulee ylläpitää terveysneuvontaa, johon kuuluvat mm. kansanterveydellinen valistustyö ja ehkäisyneuvonta (Kansanterveyslaki 1972). Vuonna 1983 Peruskoululaki (476/1983) on horjuttanut kirkon tilannetta vieläkin merkittävämmiin. (Muukkonen 1998.) Alkuperäisen lain 28§:n kohdan mukaan pitää vähintään kolmelle uskontokuntiin kuulumattomille järjestää elämäkatsomustietoa. Muutenkin lain vaatimukset olivat sen verran korkeat, että niitä olisi ollut hyvin haastavaa noudattaa. (Peruskoululaki 1983.)

Kolmas sektori on onnistunut nivomaan yhteistyöhön palkalliset ja palkattomat toimijat. Suomessa vapaaehtoistoimintaan osallistuminen on aktiivista. Vähintään 40 % suomalaisista kertoo osallistuneensa ainakin yhden yhdistyksen toimintaan vuoden sisällä. Yhteisöllisyys, itsensä tunteminen tärkeäksi ja vaikuttamisen mahdollisuus luovat sosiaalista pääomaa. Sosiaalinen pääoma taas edistää hyvinvointia, mikä merkitsee sitä, että väestön terveys on parempi, he ovat toimintakykyisempiä ja sosiaalisesti aktiivisempia. Vapaaehtoistoiminta ja muukin kolmannen sektorin toiminta on yhteisöllisyyttä, ryhmätoimintaa ja me-henkeä parhaimmillaan. Välittämisen ja jakamisen kanavan tarjoaminen on toinen kolmannen sektorin merkittävä tehtävä (Möttönen & Niemelä 2005, 67–69).

3.2 Nuorten Palvelu ry:n toimintamuodot

Vuonna 1969 perustettu valtakunnallinen nuorisokasvatusjärjestö, Nuorten Palvelu ry, haluaa saada lasten ja nuorten äänet kuuluville. Erityisesti vaikeuksia kohdanneet ja eksyksissä olevat nuoret ovat järjestön projektien kohteena, jotta hekin saisivat mahdollisuuden parhaimpaan mahdolliseen tulevaisuuteen. Heillä on pääasiassa päihde- ja psykososiaalisia ongelmia. Toimia, jotka edesauttavat tavoitteisiin pääsyä ovat nuorten vapaaehtoistoiminnan järjestäminen ja tukeminen, apua ja tukea tarvitsevien nuorten koko perheen huomioon ottaminen, terveiden elämäntapojen opastaminen ja toimiminen nuorten edunvalvonta- ja vaikutustyössä. Jotta yhdistys onnistuisi parhaalla mahdollisella tavalla tavoitteissaan, tulee sen seurata sosiaali-, päihde- ja nuorisotyön kehitystä, tiedottaa viranomaisia nuorten tilanteesta, tehdä yhteistyötä julkisen sektorin kanssa ja järjestää monenlaisia kokeiluja ja tutkimustoimintaa, jotta nuorison tarpeisiin voitaisiin vastata. Yhdistyksellä on lupa järjestää mm. nuorisokahvilatoimintaa, arpajaisia ja keräyksiä, nuoriin liittyvän materiaalin julkaisemista sekä koulutuksia vapaaehtoistyöntekijöille ja jäsenilleen. (Nuorten Palvelu 2011 a.)

Virallisesti Nuorten Palvelu on rekisteröity 15.3.1970, mutta toiminta alkoi jo vuotta aiemmin, kun Suomen Opiskelevan Nuorison Raittiusliiton (SONR) innokkaat abiturienttijäsenet päättivät liiton talvipäivillä perustaa jaoston, jonka kohteena olivat päihteitä käyttävät ja apua tarvitsevat nuoret. 1970-luvun alkupuolella nuoret alkoivat kokeilla huumeita ja heidän päihteiden käyttö lisääntyi huomattavasti. Perustajajäsenet olivat huolissaan tästä nousevasta trendistä, ja päättivät kantaa kortensa kekoon nuorison hyvinvoinnin parantamiseksi. Kolmannelle sektorille tyypillisesti yhdistys on halunnut olla alusta asti poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton toimija. Erityisesti yhdistys on halunnut nostaa esille sen, että toiminta perustuu luottamuksellisuuteen ja vapaaehtoistoimintaan. Samat periaatteet ovat tänäkin päivänä keskeisessä osassa. Nuoria on pyritty lähestymään siten, että käytetään hyväksi nuorisolle aikakauteen sopivia keinoja. Esimerkiksi puhelinten yleistyessä on ollut auttavaa puhelintoimintaa ja nyt nuoret voivat lähestyä avunantajia Internetin välityksellä suosituissa sovelluksissa sosiaalisessa mediassa Facebookissa ja IRC -galleriassa. (Nuorten Palvelu 2011 b.)

Ensimmäinen toiminnan muoto oli **auttava puhelin**. Se oli ainutlaatuinen koko Suomessa, sillä nuorille tarkoitettua päivystävää puhelinta ei ollut järjestetty koskaan aiemmin. Nuoret lähettivät myös kirjeitä kysyäkseen mieltään askarruttavia asioita, ja

heille myös lähetettiin vastauksia henkilökohtaisesti. Puhelimeen tulleiden toiveiden ansiosta alettiin suunnitella jalkautumista nuorten pariin kaduille. Ensimmäinen katupartio lähti liikkeelle vuonna 1975. Vuonna 1980 Tampereella toiminta muuttui ammattimaisemmaksi ja siihen tuli mukaan nuorisotoimi. Kymmenen vuotta myöhemmin alkoi nykyäänkin Nuorten Palvelun tärkeänä ja suurena osana toimiva etsivä nuorisotyö. Toiminta perustuu moniammatilliseen yhteistyöhön, josta oli saatu hyviä tuloksia mm. Saksassa ja Norjassa jo 1960-luvulta lähtien. Projekti alkoi yhteistyössä Tampereen kaupungin kanssa ja on nykyään osa kaupungin nuorisotyötä. Suomesta mallia on viety Opetusministeriön avustuksien turvin Karjalaan Venäjälle, missä etsivä nuorisotyö on vielä alkutekijöissään. (Nuorten Palvelu 2011 b.)

Palveluprosessiin on tullut mukaan erilaisia muotoja vuosien myötä. 1980-luvulla yhdistys osti porotilan Enontekiöltä, missä on siitä lähtien pidetty **leiritoimintaa, työpajoja ja virkistysreissuja**. Uusia toimijoita on koko ajan koulutettu mukaan toimintaan ja heidän hyvinvoinnistaan on pyritty huolehtimaan mahdollisimman hyvin. Heille on aina tarjottu tukea ja mahdollistettu heidän omia projektejaan. Tästä hyvänä esimerkkinä on **tukihenkilötoiminta**, joka on saanut koko ajan enemmän jalansijaa toiminnassa. Vuosina 1992–1995 järjestettiin Pois Sivuraiteilta -tukihenkilöprojekti, jonka koordinoija oli Sosiaaliturvan keskusliitto. Mukana oli 14 järjestöä. Nuorten palvelun tehtävänä oli kouluttaa uusia tukihenkilöitä ja huolehtia heidän toiminnanohjauksesta. Tästä projektista lähtien tukihenkilötoimintaa on kehitetty, ja sen asiakaskunta koostuu lastensuojelun avohuollon tukitoimia tarvitseviin alle 18-vuotiaisiin lapsiin ja nuoriin. (Nuorten Palvelu 2011 b.)

Työttömien nuorten avuksi Nuorten Palvelu on historiansa aikana järjestänyt kurssin nimeltä Avaimet ammattiin. Toimintaa pidettiin yllä vapaaehtoisten voimin lähes kymmenen vuotta, kunnes vuonna 1978 palkattiin ensimmäinen työntekijä nimikkeellä toiminnanjohtaja. Sosiaalishallitus oli rahoituksen takana, josta saatiin valtionavustusta. Vuodesta 1974 lähtien Raha-automaattiyhdistys RAY on ollut rahoittajana. Ensimmäinen avustus oli 8000 markkaa, josta on päästy siihen pisteeseen, että RAY on tänä päivänä Nuorten Palvelun toiminnan päärahoittaja. Tällä hetkellä yli 40-vuotiaalla Nuorten Palvelulla on runsaasti eri hankkeita ja toimintoja tarjolla nuorille. (Nuorten Palvelu 2011 b.)

3.3 Yhteistyömahdollisuudet peruskoulun kanssa koulukiusaamisen ehkäisemisessä

Koulukiusaamiseen liittyviä toimia ovat tukihenkilötoiminta, Tyttötyö ja Etsivä nettityö. Nämä toimet ovat suunnattuja myös alakouluikäisille. Peruskoulujen olisi hyvä tietää kolmannen sektorin tarjoamista palveluista, jotta oppilaille ja heidän vanhemmilleenkin voitaisiin myös kertoa Kuopion alueelta löytyvistä aktiviteeteista ja aidosti välittävästä tahosta ongelmien ratkaisemiseksi. Koulujen olisi hyvä hyödyntää Nuorten Palvelua, sillä tehokkaalla yhteistyöllä saataisiin tavoitettua enemmän nuoria ja kyettäisiin ohjaamaan heitä oikeanlaisten ratkaisujen tekemiseen tulevaisuutensa suhteen. (Nuorten Palvelu 2011 b.)

Tyttötyö on jo kymmenen vuoden ajan toiminut aktiivisesti Iisalmen kaupungin kanssa yhteistyössä. Toiminta on keskittynyt Iisalmeen, mutta tavoitteena on levittää toimintaa myös lähipaikkakunnille, kunhan siellä vain oltaisiin halukkaita ja toimijoita löytyisi tarpeeksi. Tästä toiminnasta on siksi tärkeä tiedottaa, että se saataisiin myös mm. Kuopioon. Tällä hetkellä toiminta työllistää yhden ohjaajana työskentelevän työntekijän, ja lisäksi apuna ryhmäohjaajina ovat "isosiskot", jotka ovat olleet Savonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoita. Ohjaajan työtä ja tyttötyötä ohjaa moniammatillinen johtoryhmä. Toiminnassa on myös tiivis yhteistyö paikallisen koulukuraattorin kanssa, joka ohjaa uusia toimintaan liittyneitä tyttöjä sopivampaan ryhmään. (Toimintasuunnitelma 2010.)

Tyttötoiminnan tarkoituksena on, että vertaisryhmätoiminnan avulla tytöillä olisi mahdollisuus työstää omaa identiteettiään ja murrosikänsä, kannustetaan päihteettömyyteen ja annetaan tukea aikuiseksi kasvamiseksi. Ryhmässä työskentely parantaa taitoja elämänhallintaan, auttaa minäkuvan positiiviseen kehittymiseen ja kehittää vuorovaikutustaitoja kaikilla elämänalueilla. Monenlaisten ihmisten kanssa toimiessaan suvaitsevaisuus ja erilaisuuden hyväksyminen vahvistuvat, jonka avulla tulevaisuudessa kykenee monipuoliseen kanssakäymiseen ja työelämässäänkin tärkeänä osana olevaan ryhmä- ja tiimityöskentelyyn. Alakouluikäisten ryhmissä keskeisinä teemoina ovat olleet erityisesti yhteishengen luominen, koulukiusaamisen ehkäisy ja kuudesluokkalaisilla yläkouluun siirtymisen tukeminen. Keskimäärin ryhmissä käy 40 tyttöä, jotka ovat iältään ala- ja yläkoululaisia. Eri ryhmiä on vuonna 2010 ollut 9 ja ryhmät ovat kokoontuneet viikoittain. (Toimintasuunnitelma 2010.)

Viikoittaisten ryhmäkokouksien lisäksi on ollut monenlaista tapahtumaa ja puuhaa tyttöjen vapaa-ajan täyttämiseksi. Suvaitsevaisuutta on lisätty kehitysvammaisten iltoihin ja muihinkin avustamistehtäviin osallistumalla. Yhteishenkeä ja toisiin tutustumista on vahvistettu leireillä ja retkillä. Vuonna 2010 järjestettiin myös Kasva Aikuiseksi -rata, joka toimi valistuskeinona yläkoululaisille.

Toiminnan avulla on myös pyritty herättelemään ja muistuttamaan vanhempien vastuuta kasvatuksesta siten, että ryhmän ohjaaja on tiiviisti yhteydessä tyttöjen vanhempiin. Äitien ja tyttöjen välistä yhteyttä ja naisellisuutta on vahvistettu Merenneitoillassa uimahallilla, jossa järjestettiin monenlaista yhteistä touhua hemmotteluista yhteisiin liikuntakokemuksiin. Vuonna 2010 tapahtuma keräsi jopa 150 osallistujaa. Uutena lisänä on tullut ohjaajan osallistuminen IRC -galleriaan päivystäjänä, jolle on voinut tulla juttelemaan mieltä painavista ajatuksista. Päivystyksiä on ollut keskimäärin kerran kuukaudessa. (Toimintasuunnitelma 2010.)

Tyttötyön tärkeys on merkittävää, ja olisi tärkeää herätellä jokaisella paikkakunnalla toimijoita, jotka saataisiin järjestämään vastaavanlaista toimintaa. Innokkaita tyttöjä on varmasti muillakin paikkakunnilla. Iisalmissa on törmätty ajoittain tilanteeseen, että tyttöjä olisi enemmänkin kiinnostuneita ryhmistä, mutta ”isosiskoja” ei ole ollut tarpeeksi saatavilla. Kenties myös kolmannen asteen kouluissa voisi järjestää rekrytointi- tai esittelytilaisuuksia. Toiminnasta kiinnostuneet opettajat/vanhemmat voisivat ottaa yhteyttä vaikka Tytöt toimii -ryhmän vastuhenkilöihin, sillä he ovat julkisesti ilmoittaneet kiinnostuksestaan levittää toimintaansa Pohjois-Savon alueella, ja erityisesti Iisalmen lähikunnissa. Viime vuonna uutena yhteistyöpaikkakuntana mukaan tuli Sonkajärvi. (Toimintasuunnitelma 2010.)

Tukihenkilötoiminta on ollut mukana yhdistyksen toiminnassa alusta alkaen. Vuosittain on perinteisesti syksyllä järjestetty tukihenkilökoulutus, jossa innokkaita uusia vapaaehtoisia saadaan mukaan toimintaan. Jokainen koulutukseen otettava henkilö haastatellaan, jotta hänelle tulisi oikeanlainen kuva toiminnasta ja hänellä olisi mahdollisuus esittää mieltään askarruttavia kysymyksiä tukihenkilönä toimimisesta. Koulutus kestää 16 tuntia ja kerrallaan osallistujia on kymmenestä viiteentoista. Koulutus sisältää perustietoja tukihenkilö- ja vapaaehtoistoiminnasta Nuorten Palvelu ry:ssä, tukihenkilön vastuut, velvollisuudet ja oikeudet, lapsen ja nuoren kohtaaminen, vuorovaikutus, omat voimavarat ja verkostot sekä tukihenkilötoiminnan käytännöt. Lisäksi tukihenkilöillä on keskimäärin kuuden viikon välein Nuorten Palvelun toimistolla tukihenkilötapaaminen, jossa käydään läpi Nuorten Palvelun uutisia, tukihenkilöiden suullista raportointia tukisuhteistaan ja työnohjausta. (Vuosikertomus 2010.)

Tuettavat ovat iältään 8–25-vuotiaita ja heidän taustansa vaihtelevat hyvin laajalti. Tukihenkilölle valitaan sellainen tuettava, joka olisi hänelle sopivin. Usein tuettava ja tukija ovat samaa sukupuolta. Tuettavalla voi olla ongelmia mm. sosiaalisissa suhteissa, päihteiden käytössä, koulunkäynnissä tai hän voi olla vaikkapa

yksinhuoltajaperheestä, jossa huoltajalla ei riitä aikaa ja voimia puuhata lapsensa kanssa. Tapaamisissa tuettavan mielipiteille annetaan tilaa ja hänen toiveitaan kuunnellaan. Tapaamisissa voidaan käydä harrastamassa eri aktiviteetteja, kuten uintia, ratsastusta tai laskettelua. Toiset kaipaavat apua koulutehtävien ja arkipäiväisten puuhastelujen suhteen. Vanhemmat tuettavat voivat myös tarvita apua asioidensa hoitamiseen esim. asumisen järjestämisessä ja sosiaalitoimistossa asioimisessa. Monet pitävät esimerkiksi leipomisesta. Toiminnan tarkoituksena on, että tukisuhteen myötä henkilöiden välille muodostuu luottamus ja tuettavalle tieto siitä, että joku on tukemassa häntä ongelmatilanteissa. Moni tuettava kaipaa juuri kuuntelijaa ja henkilöä, joka antaa aikaa hänelle. Tukihenkilöltä ei vaadita ammatillista pätevyyttä. Riittää, että on täysi-ikäinen ja innostunut toiminnasta nuorten parissa. Tuettavat henkilöt tulevat Nuorten Palveluun sosiaalitoimiston kautta ja tukihenkilö toimiikin Nuorten Palvelun lisäksi yhteydessä tuettavan sosiaalityöntekijän kanssa. Tukihenkilö saa pienen korvauksen toiminnastaan, jolla voi kattaa esim. matkakuluja, joita syntyy tuettavan kanssa tavatessa. (Nuorten Palvelu 2011 c.)

Vuonna 2010 tuettavia poikia oli seitsemän ja tyttöjä 20. Keski-ikä oli 16 vuotta. Vuonna 2010 järjestettiin kaksi tukihenkilökoulutusta, joissa oli yhteensä 25 osallistujaa. Kuopion lisäksi tukihenkilötoimintaa on Iisalmissa, Leppävirralla, Siilinjärvellä ja Varkaudessa. (Vuosikertomus 2010.) Koulujen olisi hyvä huomioida Nuorten Palvelun tukihenkilötoiminta, koska sen avulla monet yksinäiset ja apua tarvitsevat lapset ja nuoret voisi saada mukaan ryhmätoimintaan ja kiinni oman ikäisilleen normaaliin elämään. Tukihenkilösuhde voisi rohkaista lapsen ja nuoren tulemaan ulos kuorestaan, eikä joutuisi sosiaalisesti eristäytyneeksi. Koulukiusattu voisi saada tukihenkilöstä itsetunnon kohottajan ja tuen johon nojata. Tukihenkilöt ovat usein opiskelijoita, ja heillä on vielä tuoreessa muistissa oma lapsuus ja nuoruus. He kykenevätkin samaistumaan tuettavan tilanteeseen ja tarjoamaan apua. (Nuorten Palvelu 2011 c.)

Etsivä nettityö on vuonna 2010 alkanut uusi etsivät nuorisotyön muoto, jossa arki-iltaisin kello 21–01 IRC -galleriassa ja Facebookissa päivystää kaksi työntekijää. Etsivän työn tarkoituksena on tavoittaa nuoria, jotka ovat vaikeissa elämäntilanteissa ja oleskelevat iltaisin ja öisin netissä. Helpotusta tällainen lähestymistapa tuo sellaiselle nuorelle, jolla on vaikeuksia keskustella kasvotusten. Työntekijät tarjoavat keskustelumahdollisuuden ja yksityisen jutusteluhetken voi varata Messengeriin. Tarvittaessa myös keskusteluja voi suorittaa puhelimitse ja sähköpostin välityksellä. Tyypillisiä nuoria askarruttavia asioita ovat sosiaaliset suhteet, terveys, työssäkäynti

sekä koulumaailma. Kaikki toiminta tapahtuu nuoren omilla ehdoilla, ja vuorovaikutustilanteiden avulla pyritään vahvistamaan ja tukemaan nuoren omia voimavaroja vaikeista tilanteista selviämiseen. Etsivän nettityön työntekijät tarjoavat tietoa, taitoa ja osaamistaan ja on selvää, että kaikki keskustelut ovat luottamuksellisia. Tukemisen ohella etsivät kokoavat tietoa nuorten maailmasta, jotta nuorten ääni saataisiin kuuluviin. Tieto välitetään nuoria palvelevien tahojen käytettäväksi, jotta he voivat kehittää tarjontaansa nuoria helposti tavoittavaksi. (Toimintasuunnitelma 2011.)

Etsivän nettityön avustuksella nuoria pyritään saamaan kiinnittymään julkiseen palvelujärjestelmään ja ottamaan vastuuta omasta elämästään. Jotta mahdollisimman montaa nuorta voitaisiin auttaa, on toimintaa laajennettava ja Etsivän nettityön tavoitteena on saada vapaaehtoiset mukaan toimintaan. Heidät koulutettaisiin ja heille järjestettäisiin ohjausta. Heidän vastuullaan olisi enimmäkseen lyhyttä kontaktia tarvitsevat nuoret keskustelufoorumeilla. Päivystyksen myöhäisen ajankohdan ei ole tarkoitus houkutella nuoria valvomaan, mutta tosiasia on se, että iltaisin päivystysaikaan klo. 21–01 nuoret ovat aktiivisimmillaan tietokoneillaan. Etsivä nettityö on myös taho, joka on auki, kun muut palvelut ovat kiinni. Vuodelle 2011 Etsivä nettityö on saanut kunniallisen tehtävän vastata valtakunnallisen etsivän nettityön kehittämisestä NUSUVEFO (nuorille suunnattu verkkofoorumi) verkostossa. (Toimintasuunnitelma 2011.)

Helmikuussa 2010 järjestettiin Kuopiossa ensimmäinen **Merenneitoilta** Lippumäen uimahallissa. Tapahtuman takana oli Nuorten Palvelun lisäksi Setlementti Puijola, Kuopion kaupunki ja Kuopion evankelisluterilaiset seurakunnat. Illan aikana kävijämäärä oli 150, mikä tarkoitti sitä, että tapahtuma oli loppuun myyty ja ilta jättimenestys. Tapahtuma oli tarkoitettu tytöille, naisille ja äideille ja heille oli järjestetty monia hyvinvointia edistäviä palveluja. Ohjelmaan kuului mm. vesijumppaa, käsi- ja kasvohierontaa, tanssipeliä, onnenpyörää, kuntosaliohjausta ja terveellisten tuoremehujen tarjoilua. Tapahtuma huomioitiin paikallisessa lehdessä ja radiossa. (Vuosikertomus 2010.)

Avartti -nuoret sen tekevät! on aivan uusi kansainvälinen toiminta, johon Nuorten Palvelu sai toimiluvan vuonna 2010. Toimintaa päästiin toteuttamaan nuorille vuoden 2011 aikana. Toiminnan tarkoituksena on, että nuori (14–25 -vuotiaat) kehittää ja testaa taitojaan. Tavoitteet asetetaan itse ja kilpailua toisten kanssa ei ole, vaan

pyritään kehittämään vain omaa itseään. Toimintaosiot voivat liittyä mm. liikuntaan, seikkailuun, taitoon tai palveluihin. Toimintojen yhteydessä nuorten olisi tarkoitus tavata muita nuoria niin Suomesta kuin ulkomailtakin. Ulkomailla toiminta tunnetaan nimellä The International Award for Young People. Avartti -toimintaan yritetään saada sitoutettua mahdollisimman paljon vapaaehtoisia. (Vuosikertomus 2010.)

OverLAPtoLAND oli vuonna 2010 toteutettu kansainvälinen vapaaehtoistyöprojekti, jossa yhteensä kahdeksan nuorta Latviasta, Italiasta, Ranskasta ja Englannista tulivat Enontekiön leirimajalle 2½ viikoksi. Nuoret elivät luontoa kunnioittaen ja ekologisesti koko ajan. Leirimajassa luksukset puuttuvat lähes täysin, sillä juoksevaa vettä ja sisävessoja ei ole, ainoastaan sähköt löytyivät. Nuoret tekivät taloustyöt, kuten puiden pilkkomisen, ruuan laittamisen, saunan lämmittämisen ja veden kantamisen. He myös tutustuivat projektin tavoitteiden mukaisesti saamelaiden kulttuuriin ja elämäntapoihin. He osallistuivat myös perinteisin menetelmin tehdyn taiteen tekemiseen, jossa luonto ja ympäristö ovat tärkeässä osassa. Projektin tarkoituksena oli luoda nuorille arjen- ja elämänhallinnan malleja sekä esitellä uudenlaisia näkökulmia arkeen. Nuorten tukena oli kaksi tukihenkilöä ja yksi vapaaehtoistyöntekijä Italiasta. Lähialueutyötä Luoteis-Venäjällä Nuorten Palvelu edisti vuonna 2010 järjestämällä neljä toimintakokonaisuutta Karjalan tasavallan Viipurin alueilla, joita olivat etsivä Nuorisotyö, Avartti -ohjelma, nuorten työpajatoiminnan kehittäminen ja tukeminen sekä ehkäisevä päihdetyö. Toimintoihin osallistui lähes 10 700 henkeä. Nuorten Palvelun ohella toimintojen toteutukseen ja suunnitteluun osallistuivat Suomen opetus- ja kulttuuriministeriö, Pohjois-Savon ELY-keskus, Suomen Avarttitoimisto, Karjalan tasavallan nuorisokomitea, Karjalan lainsäädännön kokous, Karjalan tasavallan kansallisuuspolitiikkaa hoitava ministeriö, Petroskoin kaupungin hallinto, Avartti -assosiaatio ja Viipurin aluehallinto. (Vuosikertomus 2010.)

Ehkäisevää päihdetyötä toteutettiin vuoden 2010 aikana HUBU -työllä sekä teemaviikolla. Elämä On Parasta Huumetta ry:n kanssa toteutettiin HUBU -työ, jonka puitteissa pidettiin yläkouluissa ja ammattioppilaitoksissa päihdeoppitunteja. Suurin osa oppitunneista oli suunnattu oppilaille, mutta myös vanhemmat huomioitiin järjestämällä heille vanhempainiltoja. Oppitunneilla yläkouluissa oppilaille tehtiin päiheisiin liittyvä kysely, johon vastattiin ahkerasti, sillä kaikista 340 osallistujasta kyselyn palautti 309. Vanhempainiltojen osallistujamäärä oli noin 70. Savon ammatti- ja aikuisopiston oppitunneille osallistui 57 opiskelijaa. Teemaviikolla päihdetyötä tehtiin monilla eri paikkakunnilla. Nuorten Palvelu tuki paikallisia toimijoita tapahtumien järjestelyssä. Teemaviikon arvioitiin tavoittaneen hieman vajaat 200 nuorta. Oppitunteihin osallistuneiden suurempaa määrää voisi perustella sillä, että

teemaviikkoon osallistuminen oli täysin nuorten omasta mielenkiinnosta kiinni, kun taas koulussa järjestetty oppitunti oli osa päivittäistä opetusta. (Vuosikertomus 2010.)

Helsingin Narikantorilla järjestettiin toukokuussa 2010 päihdeettömyyteen kannustava Value Life -tapahtuma, jossa Nuorten Palvelu oli parinkymmenen muun ehkäisevää päihdetyötä tekevän tahon kanssa järjestelytoimikunnassa. Yhteistyökumppaneiden joukosta löytyi muutamia todella nimekkäitä edustajia, kuten Elämä On Parasta Huumetta ry, Suomen Punaisen Ristin päihdetyö ja YAD Youth Against Drugs ry. Nuorten Palvelu oli jo kolmatta kertaa mukana järjestelytoiminnassa. Nuorten Palvelun vapaaehtoistoiminnan kehittäjä osallistui suunnitteluun osallistumalla kokouksiin niin fyysisesti kuin netin välityksellä. Yleisö oli kaikenikäistä ja ohjelmistoon kuului mm. kannabisaiheinen paneeli, tanssiesityksiä, musiikkia, erilaisia toiminnallisia pisteitä sekä kojuja, joissa esiteltiin eri järjestöjä. (Vuosikertomus 2011.)

Keväällä 2010 järjestettiin ensimmäisen kerran **Kasvatus kannattaa – kampanja**. Sen tarkoituksena oli herätellä vanhemmat ottamaan selvää siitä, mitä nuoriso tekee vapaa-aikana. Tällä tavoin vanhemmat voisivat osoittaa nuorille välittävänsä heistä, tukevansa heitä vaikeissa elämäntilanteissa ja samalla asettavansa rajoja. Ajankohta kampanja aloittamiseksi harkittiin tarkkaan vapuksi, koska silloin monet alaikäiset nuoret juhlivat kaupungilla päihtyneinä. Keväälle sattuu vielä helatorstai ja koulujen päättäjäiset, joiden aikana nuorisoa on paljon kaupungilla liikenteessä. Kampanjasta tiedotettiin painettujen lehtisten, vanhempainiltojen, toritempausten ja katutoimintaan tutustuttamalla. Vanhempia houkuteltiin lähtemään iltakävelyille tms. juhlailtojen aikana sellaisiin paikkoihin, missä tiedettiin nuorten olevan juhlimassa. Media huomioi tapauksen muutamissa lehdissä ja radiossa. Lisäksi Internetissä kampanjasta tiedotettiin Facebookissa ja sähköpostien välityksellä. Aineistoa tilattiin myös sellaisille paikkakunnille, missä Nuorten Palvelulla ei ole toimintaa, joten kampanjan idea osoittautui kiinnostavaksi. Arvioiden mukaan kampanjan osallistujamäärä nousi lähes kahdeksaan sataan. Kampanjasta pyritään saamaan jokavuotinen. (Vuosikertomus 2010.)

Nuorten Palvelulla on käytössään **leireilytoimintaa** varten leirimaja Enontekiöllä. Vuonna 2010 majoitusvuorokausia kertyi n. 650 ja käyttäjiä n. 250. Leirimajan käyttö on hiipunut entisvuosien tasosta, minkä voi selittää se, että se sijaitsee melko

kaukana Pohjois-Suomessa, jolloin matkat sinne vievät aikaa ja rahaa. Toinen mahdollinen leiri- ja retkeilytoimintaan soveltuva paikka on Sopentupa Iso-Soppi -järven rannalla noin 50km Kajaanista kaakkoon. Nuorten Palvelu on Sopentuvan tuki ry:n jäsenjärjestö, ja auttanut Sopentuvan tekemistä näkyvämmäksi mm. avustamalla nettisivujen hankinnassa. Nuorten Palvelu kevätpäivät pidettiin Sopentuvalla, ja pyrkimyksenä olisi hyödyntää leirikeskuksen käyttöä enemmän jatkossa. (Vuosikertomus 2010.)

RAY antoi helmikuussa 2010 rahoituspäätöksen valtakunnallisesti huomioidulle **ABC kohtaa nuoria -hankkeelle**. Hankkeen ideana on, että ABC -liikennemyymälöiden henkilökunta osaisi paremmin kohdata nuoria. ABC -myymälät ovat tulleet suosituiksi kokoontumispaikoiksi nuorille, sillä ovet ovat myöhään auki, eikä ikärajoja ole. Pilottikohteina oli 14 ABC -liikennemyymälää ympäri Suomea, joista pohjoisimmat olivat Oulun seudulla. Hanke toteutettiin paikkakuntakohtaisten kehittämiskohteiden mukaan. Esim. kahdella paikkakunnalla sovittiin ABC -myymälöiden ja nuorten kanssa yhteistyössä toimintasäännöt ja joillakin paikkakunnilla järjestettiin vuorovaikutusta kehittäviä koulutuksia, joihin osallistui niin työntekijöitä kuin nuoriakin. Hanke sai paljon julkisuutta televisiossa, radiossa, Internetissä ja sanomalehdissä. (Vuosikertomus 2010.)

Kuopion Saaristokaupungin asuntoalueelle **Archipelago -yhteisapelillä -hankkeen** tarkoituksena on saada nuorten ääni kuuluville, jotta heidät huomioitaisiin asuinalueen rakentamisessa ja kehittämisessä. Haasteena olisi löytää toimitiloja ja tekijöitä ja saada heidät yhteistoimintaan nuorten etuja ajatellen. Nuorten hyvinvoinnin kannalta pitäisi päättäjien tietoisuuteen saada se, että nuoret pitää saada viihtymään ja heille tulisi tarjota palveluita. Vuoden 2010 aikana tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat olleet Kuopion kaupunki, seurakunnan nuorisotyö sekä koulujen panos. Heidän avullaan on tavoitettu nuoria ja saatu kartoitettua nuorten toiveita asuinalueen viihtyvyyden kehittämisestä. Jotta nuorten ääni saadaan kuuluville ja heidän tarpeensa huomioitua on tärkeää jatkaa jo hyvin alkanutta päämäärätietoista toimintaa. (Vuosikertomus 2010.)

Vuonna 2010 tehtiin toimintasuunnitelma hankkeelle **Tunturikeskukset lasten ja nuorten silmin**. Hankkeen taustalla oli huoli nuorten turvallisuudesta ja päihteiden käytöstä loma-aikoina. Haastateltaessa paikallisia nuoria kävi ilmi, että hekin viettävät paljon vapaa-aikaansa tunturikeskuksissa. Nuorten Palvelusta oli kahden viikon ajan hiihtolomaviikoilla 2010 muutamia työntekijöitä kartoittamassa Levin tilannetta ja

tarvetta ko. toiminnalle. Suunnitelmien mukaan toimintoina voisi olla mm. nuorten iltakahvila, lomakaveritoiminta, iltarinnepartio ja ”bilepysäkki”. Avainasemassa olisi tehdä tiivistä yhteistyötä paikallisten yrittäjien kanssa ja kehittää tiedotusmenetelmiä päihteiden käytön seurauksista. Toimintasuunnitelma sai vuoden 2010 lopussa alustavan tiedon, että se saisi rahoituksen seuraavalle vuodelle. (Vuosikertomus 2010.)

4 OPINNÄYTETYÖ KEHITTÄMISTYÖNÄ

Opinnäytetyömme oli kehittämistyö, jonka tarkoituksena oli tuottaa tietoa koulukiusaamisesta ja menetelmistä, joilla puuttua koulukiusaamisongelmien purkamiseen koulun ja kolmannen sektorin yhteistyönä. Kehittämistyön tarkoituksena oli laatia PowerPoint-esitys. Diojen avulla Kuopion peruskoulujen opettajille tiedotetaan Nuorten Palvelu ry:n toiminnasta ja sen tarjoamista palveluista ja hankkeista, joista olisi hyötyä koulukiusaamistilanteissa ja niiden ehkäisyssä. Kehittämistyön tavoitteena oli lisätä opettajien tietoisuutta yhteistyömahdollisuuksista koulujen kanssa koulukiusaamisongelman ennaltaehkäisemisessä.

4.1 Kehittämistyön vaiheet

Projektit etenevät varsin usein mukaillen samankaltaista kaavaa. Kaiken perustana on hyvä idea, joka työstetään suunnitelmaksi. Seuraavaksi toteutetaan projekti suunnitelman mukaan. Viimeisenä vaiheena on lopullisten tulosten hyödyntäminen mahdollisimman monella tavalla. Projektin onnistumisen kannalta on tärkeää, että sitä arvioidaan jokaisessa vaiheessa. (Koskinen-Ollonqvist 2006.)

Otimme Nuorten Palvelun mukaan opinnäytetyöprojektiin, koska toinen työn tekijöistä oli ollut jo muutamien vuosien ajan tukihenkilönä Nuorten Palvelun listoilla. Oli helppo pyytää Nuorten Palvelua mukaan, koska toimistolla oli useaan otteeseen käynyt ilmi, että he haluavat kannustaa opiskelijoita mahdollisuuksiensa mukaan kaikenlaisissa projekteissa. Samalla järjestö saisi näkyvyyttä toiminnalleen.

Tietoa etsimme kirjastosta molemmat. Rungon idean opinnäytetyön otsikoihin saimme, kun tarkastelimme valmiita opinnäytetöitä. Samoin muutakin aiheeseemme materiaalia löysimme hyvin kirjastoista. Molemmat löysimme materiaalia myös toisillemme ja lainasimme sitä sen mukaan. Samoin kävi Internetistä löytyvien materiaalien kanssa. Valitsimme tietoa, joka olisi mahdollisimman ajankohtaista. Vanhemmat lähteet otimme mukaan sen vuoksi, että halusimme osoittaa, että jo niinä vuosina oli saatu selville vieläkin ajankohtaista tietoa koulukiusaamisesta. Työtä teimme koulussa, kirjastoissa ja molempien kotona. Asuimme lähekkäin, joten välimatka ei ole ollut ongelma. Puhelimen ja sähköpostin välityksellä hoidettiin akuutteja ongelmia ja tarvittaessa käännysimme opettajien, sekä ohjaavan opettajan puoleen. Koulun menetelmäpajoissa opinnäytetyön sisältö tarkentui ja saimmekin tuotoksistamme hyvää palautetta. Valmiita tekstiosioita annoimme luettavaksi

ulkopuolisille, koska heidän palautteen perusteella saimme uusia ideoita toteutukseen.

Kirjallisten osioiden jälkeen paneuduimme itse kehittämistyön, eli diaesityksen tekemiseen. Saimme diaesityksen tehtyä hyvin nopeasti hyvän suunnitelman ansiosta. Muotoilimme sen niin, että sen voisi lähettää itsenäisenä teoksena eteenpäin, ja se olisi helppo tulkita ilman kummankaan meidän läsnäoloa. Myös diaesityksen annoimme arvioitavaksi monille tahoille, mutta tärkeimmät kommentit saimme yhteistyökumppaniltamme Nuorten Palvelu ry:n toiminnanjohtajalta. Hän tarkisti Nuorten Palvelua koskevat asiat oikeellisiksi, ja totesi muutenkin kokonaisuuden toimivaksi.

4.2 Tiedonkeruu ja analysointi

Internet-aineiston haussa on oltava kriittinen, jotta löytää luotettavaa tietoa. Samoja ohjeita voi myös soveltaa koskemaan kaikkea tiedonkeruun aineistoja. Ensimmäisenä on aina kyseenalaistettava tiedon oikeellisuus ja luotettavuus. Alkuperäistekstin luoja tietä on yleensä luotettavaa, erityisesti puhuttaessa lakiteksteistä ja viranomaisteksteistä. Yksityisten henkilöiden tekstit ovat varsin epäluotettavia, mutta tekstien lähteistä ja mm. nettisivujen linkkilistoista voi tehdä hyviäkin löytöjä. Yhden ihmisen tuottama materiaali on juuri siksi epäluotettavaa, että sitä ei ole valvomassa kukaan muu, kuten esimerkiksi kustantajan toimitusryhmä. Yritysten nettisivustojen kanssa on hyvä miettiä niiden tarkoituksia. Yleensä niiden on tarkoitus markkinoida mahdollisimman tehokkaasti omia tuotteitaan, joten sivustot sisältävät usein piilomarkkinointia. Keskustelupalstoilta voi saada hyviä apuvinkkejä tiedonhakuun, mutta muuten niiden luotettavuus on minimaalista. Asiantuntijan tekstien luotettavuus on korkeaa, jos tekijällä on alan tutkinto, hän on tunnettu ja arvostettu julkaisija, jonka teksteihin viitataan alan hakemistoissa. Lisäksi asiantuntija on luennoinut alan konferensseissa ja työskenteleekin vielä alan tutkimuslaitoksessa. (Tala & von Bell 1998.)

Työhön etsimme materiaalia monipuolisesti eri lähteistä ja eri tahoja hyväksi käyttäen. Kirjastoista käytimme Kuopion kaupungin kirjastoja, Sairaalakadun Savonia-ammattikorkeakoulun kirjastoa sekä Itä-Suomen yliopiston kirjastoa. Kirjastoista löysimme hyvin ajankohtaista tietoa ja koulukiusaamiseen liittyviä opinnäytetöitä, joista saimme apua oman työme sisällön hahmottamiseen. Kirjastojen jälkeen aloitimme Internetin selailun ja sieltä löysimme runsaasti tietoa.

Internetin kanssa piti olla tarkka, jotta löysimme valtavan tietomäärän keskeltä luotettavimman tiedon.

Tietokannoista käytimme pääasiassa Nelliä (National Electronic Library Interface), joka on Savonia-ammattikorkeakoulun tiedonhakupalvelu. Lisäksi käytimme Aapelia, joka on Savonia-ammattikorkeakoulun tietokanta. Molemmissa käytimme samoja hakusanoja: koulukiusaaminen, kolmas sektori, fyysinen kehitys, psyykkinen kehitys ja sosiaalinen kehitys. Nuorten Palvelun verkkosivuilta saimme myös lisätietoja. Hakukoneena käytimme myös Googlea, jossa käytimme edellä mainittuja hakusanoja. Muutamien aiheiden kohdalla halusimme löytää lisätietoa, joten etsimme niitäkin Googlasta, kuten hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja SWOT-analyysistä. Olimme erityisen tarkkoja Internetin hakutulosten kanssa saadaksemme mahdollisimman luotettavia lähteitä.

Kolmannen sektorin taho oli Nuorten Palvelu ry, jota lähestyimme ensin henkilökohtaisesti menemällä toimistoon toiminnanjohtajan puheille. Käynnin jälkeen pidimme yhteyttä sähköpostin välityksellä haastatteluun asti. Haastattelun lisäksi saimme käyttöömmme runsaasti sähköistä materiaalia järjestön toiminnasta ja esitteitä järjestön projekteista ja tapahtumista. Sähköinen materiaali käsitti vuosi- ja toimintakertomuksia ja -suunnitelmia vuodesta 2005 lähtien. Lisäksi saimme toiminnanjohtajalta luvan käyttää materiaalien kuvia ja tietoja vapaasti työssämme ja tulevassa PowerPoint -esityksessä.

Haastattelimme lisäksi yhtä opettajaa, kun tiedustelimme erään alakoulun toimintamallia koulukiusaamistilanteissa. Tämän lisäksi tiedustelimme häneltä, miten hyvin hän tietää kolmannen sektorin tarjoaman avun koulukiusaamisilmiöön. Haastattelu suoritettiin sähköpostin välityksellä, koska aikataulu- ja välimatkaongelmat olisivat olleet liian haasteellisia toteuttaa. Vastausten perusteella saimme hyvän kuvauksen siitä, miten kouluissa todella toimitaan, kun koulukiusaamista esiintyy. Kysymykset (liite2), jotka teimme opettajalle ja Nuorten Palvelun toiminnanjohtajalle (liite1) valittiin niin, että ne antaisivat meille kaiken tarpeellisen tiedon. Niiden avulla pystyi hyvin rajaamaan, että haastattelut eivät laajenneet liikaa.

4.3 Esittely- diojen suunnittelu, työstäminen ja arviointi

Kehittämistyön tarkoituksena oli laatia PowerPoint -esitys Kuopion alueen peruskoulujen opettajille. Hyvän PowerPoint-esityksen on tarkoitus olla lyhyt ja

napakka esitys. Päävastuu sisällön kertomisesta on esittäjällä. Esityksen tekee kiinnostavammaksi ja selkeämmäksi graafisten kuviodien ja taulukkojen esittäminen pelkän tekstin sijaan. Oikeanlaisella fontilla ja värien käytöllä on myös merkitystä, että esitys saadaan selkeäksi. Yhdellä dialla ei saa olla liikaa tietoa ja oikeinkirjoitus on tarkistettava. (Hopeavuori 2010.) Aloitimme diaesityksen suunnittelun keräämällä tarkoitukseen sopivaa aineistoa opinnäytetyömme lähdemateriaaleista. Noudatimme hyvän PowerPoint-esityksen kriteerejä tekemällä esityksestä tarpeeksi lyhyen, selkeän ja värimaailmaltaan miellyttävän. Pidimme huolen, että yhdellä dialla ei ollut liikaa tekstiä. Lisäksi pyrimme lisäämään aiheeseen sopivia kuvia ja kuvioita lähes jokaiselle dialle. Niiden ansiosta esityksestä tuli eloisa. Yleisön tarkkaavaisuus ja mielenkiinto olisi näin helpompi pitää yllä koko esityksen ajan. Oikeinkirjoitus tarkistettiin lopuksi vielä äidinkielen opettajalla.

Fontiksi valitsimme Arialin. Se oli jo valmiina ehdotelmana diojen pohjissa. Emme kokeneet tarpeelliseksi vaihtaa sitä, koska Arial on selkeä ja hyvin erottuva. Ensimmäisissä versioissa värimaailma oli lähes kokonaan sinisävyinen. Saimme kuitenkin palautetta ulkoasun yksitoikkoisuudesta. Niinpä päätimme muuttaa tekstin värin kirkkaan keltaiseksi, jotta se erottuisi paremmin. Lisäksi lukija kiinnittäisi paremmin huomionsa kirkkaaseen väriin. Muutaman dian sisältöä jaoimme, koska muuten yhdelle dialle olisi tullut aivan liikaa tietoa. Kuvien löytäminen oli helppoa. Olimme myös saaneet Nuorten Palvelulta rajattoman käyttöoikeuden heidän kuviinsa. Diojen määräksi tuli lopulta 21. Saimme kaiken haluamamme tiedon näille dioille. Saadun palautteen mukaan niitä ei ollut liikaa, ja sisältö oli hyvin aiheeseen liittyvää. Esitykseen olemme suunnitelleet käyttävämme reilun yhden oppitunnin verran eli 45 minuuttia. Silloin käytössä olisi keskimäärin kaksi minuuttia diaa kohden. Myös yleisön kysymyksille jäisi hieman aikaa. Esityksen aikataulu tällä suunnitelmalla on haasteellinen, mutta jo tuon ajan saaminen opettajilta olisi toivottavaa.

Hyvän pohjatyön avulla diojen saaminen esityskelpoisiksi tapahtui nopeasti. Apuna oli myös oma tietotekniikan osaaminen. Kirjoitimme dioille keskeiset asiat liittyen koulukiusaamisen määritelmään, muotoihin ja kouluilla jo käytössä oleviin puuttumismenetelmiin. Lisäsimme myös dian, josta ilmenee koulukiusaamistilastoa. Toisena pääaiheena oli Nuorten Palvelu ry. Asetimme heidän keskeisimmät koulukiusaamisilmiön ongelmanratkaisuun liittyvät toimintansa etusijalle. Lopuksi esittelimme vielä lyhyesti heidän muita hankkeita ja projekteja. Aivan viimeiseksi laitoimme Nuorten Palvelun yhteystiedot, jotta halukkaat saisivat ne helposti kirjoitettua virheettömästi ylös. Saatuamme diaesityksen (liite3) valmiiksi toimitimme sen Nuorten Palvelu ry:n toiminnan johtajalle Jaakko Nuotiolle arvosteltavaksi.

Pyysimme häneltä, että hän arvioisi sisällön oikeellisuuden. Lisäksi toivoimme palautetta esityksen ulkoasusta ja kehittämis ehdotuksia. Saimme häneltä ainoastaan myönteistä palautetta, eikä esitykseen ollut tarpeen tehdä lainkaan muutoksia.

5 POHDINTA

Kehittämistyö käsittelee koulukiusaamista peruskoulussa ja kolmannen sektorin tarjoamaa apua kiusaamisongelmaan puuttumisessa. Tämä opinnäytetyö on kehittämistyö, jonka tavoitteena oli luoda uusia yhteistyömahdollisuuksiksi peruskouluille koulukiusaamisongelman ehkäisemisessä yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. Kehittämistyönä on laadittu PowerPoint-esitys, jonka tietojen avulla Kuopion peruskoulujen opettajille voidaan tiedottaa Nuorten Palvelu ry:n toiminnasta, ja sen tarjoamista palveluista ja hankkeista, joista olisi hyötyä koulukiusaamistilanteissa.

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan noudatetaan oman tieteellistä tutkimusta harjoittavan organisaation tieteellisiä käytäntöjä ja tutkimusetiikkaa. Tutkimustyö suunnitellaan, toteutetaan ja raportoidaan huolellisesti. Lisäksi yhteistyötahojen kanssa on tehtävä sopimukset. Saatavat tuotokset tuodaan avoimesti ja rehellisesti julki. Vastuun työstä kantaa jokainen työhön osallistunut henkilö, mutta tärkeää on myös taustalla olevan tieteellistä tutkimusta harjoittavan organisaation tuki. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2011.) Noudattamalla hyvän tieteellisen käytännön ohjeita opinnäytetyön lopputulos muotoutui selkeäksi kokonaisuudeksi. Se vaati yllättävän paljon voimavaroja, ja turhaa työtä tehtiin paljon.

5.1 Opinnäytetyön eettisyys

Eettisyyden peruskysymyksiä ovat kysymykset oikeasta ja väärästä, hyvästä ja pahasta. Tutkimustietoon liittyy paljon eettisiä kysymyksiä, jotka on otettava huomioon. Tiedonhankintaan ja julkistamiseen liittyvät tutkimuseettiset periaatteet, periaatteiden tunteminen ja niiden mukaan toimiminen on jokaisen tutkijan vastuulla. Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää tutkimuksen teossa noudatettavan hyvää tieteellistä käytäntöä. Ohjeiden mukaan hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu esimerkiksi se, että tutkijat ottavat muiden tutkijoiden työn ja saavutuksen asianmukaisella tavalla huomioon niin, että he kunnioittavat näiden työtä ja antavat heidän saavutuksilleen niille kuuluvan arvon ja merkityksen omassa tutkimuksessaan ja tuloksia julkaistessaan. (Hirsijärvi, Remes, Sajavaara 2009, 23–24.)

Tutkimusaiheen valinta on ensimmäinen eettinen ratkaisu. Tutkimuskohteen tai -ongelman valinnassa huomioidaan kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan, ja miksi tutkimukseen ryhdytään. Ongelmaksi yleensä koetaan pitäisikö valita

muodinmukaisia aiheita, vai tulisiko niitä erityisesti välttää. Tulisiko valita aihe, joka on helposti toteutettavissa, mutta joka ei ole merkitykseltään erityisen tärkeä. Miten ylipäänsä tulisi ottaa huomioon aiheen yhteiskunnallinen merkittävyys. (Hirsijärvi ym.2009, 23–24.)

Kehittämistyötä tehdessämme pyrimme noudattamaan kaikkia vaadittuja ohjeita mm. osallistumalla vaadittuihin pajoihin, suunnitelmaseminaariin ja kuuntelimme ja oppoimme muiden opiskelijoiden suunnitelma- ja opinnäytetyöseminaareja. Olimme tiiviissä yhteistyössä yhteistyökumppanimme kanssa ja pyysimme neuvoa opinnäytetyön ohjaamme apua ongelmatilanteissa. Lähteisiin pyrimme viittamaan mahdollisimman tarkasti, jotta tietojen alkuperäisille tekijöille tulisi heille kuuluva kunnia. Saimme diaesityksen kuviin käyttöönottoluvan Nuorten Palvelu ry:ltä. Saamiemme materiaalien pohjalta kykenimme luomaan omaa tekstiä, mutta kunnioitimme alkuperäislähdettä siten, että kirjoitimme asiat mitään kaunistelematta. Emme myöskään salanneet tai pimitäneet mitään tietoja, vaan kerroimme rehellisesti kaiken.

Kehittämistyötämme voi pitää luotettavana, sillä merkittävä osa sen materiaaleista on peräisin henkilöiltä, jotka ovat toimijoina niin koulumaailmassa, kuin myös kolmannen sektorin tehtävissä Nuorten Palvelu ry:ssä. He omaavat varsin ajankohtaiset tiedot ja taidot mitä liittyy koulukiusaamiseen ja tukitoimiin ongelmien ratkaisemiseksi. Kun valitsimme materiaalia, pyrimme poimimaan valtavan tietomäärän keskeltä olennaisimmat, ajankohtaisimmat ja luotettavimmat lähteet. Aivan jokainen lähde ei tosin ollut aivan lähivuosilta, sillä huomasimme, että jo vanhemmassakin aineistossa oli nähtävillä hienosti asiat, jotka olivat täysin toimivia myös nykypäivänä.

5.2 Kehittämistyön merkitys ja opinnäytetyöprosessin analysointia

Työmme on merkittävä, sillä sen avulla haluamme osaltamme parantaa nuorten hyvinvointia ja koulussa viihtymistä. Laitimme diaesitys on suunnattu Kuopion peruskoulujen opettajille, mutta Nuorten Palvelu ry on innostunut levittämään toimintaansa myös Kuopion lähikuntiin, joten tarvittaessa esityksen voisi tarjota myös Kuopion lähikunnille. Diaesitys sisältää määritelmän koulukiusaamisesta, koulukiusaamismuodot ja niiden vaikutukset, tilastotie Paitsi yhteisöllisiä vaikutuksia, kiusaamisella on myös yksilöllisiä vaikutuksia. Kiusaaja oppii kiusatessaan tietyn mallin toimia yhteisössä. Roolit ovat yleensä pysyviä, ja niinpä koulukiusaajasta saattaa tulla tulevan työpaikkansa kiusaaja. Kun tällainen henkilö on johtavassa

asemassa, hän voi kiusata myös hallinnollisin keinoin ja hänen toiminnallaan on mittavat vaikutukset työyhteisön pahoinvointiin ja alaisten sairauspoissaoloihin. Viime aikoina on alettu puhua myös narsismista työpaikkakiusaamisen yhteydessä.

Kiinnostus käsitellä koulukiusaamista opinnäytetyön aiheena tuli omien perhetuttujen kautta sekä heidän lastensa kokemukset koulukiusaamisesta. Samoin koulukiusaaminen Suomessa ja maailmalla median antaman tiedon välityksellä herätti tutustumaan ilmiöön paremmin ja syvemmältä. Ystävien ja perhetuttujen lasten jopa traagiset kokemukset koulukiusaamisesta pakottivat pohtimaan ilmiötä. Nuoren elämä voi olla pilalla jo alakouluiästä lähtien koulukiusaamisen vuoksi. On myös kauheaa todeta läheltä katsottuna kuinka koko perhe tavallaan on yhden tai kahden kiusaajan uhrina. Työpaikoilla, kouluissa ja yhteiskunnassa on menossa jonkinlainen kiusaamisen kulttuuri, joka invalidisoi ympärillään ihan tavallisia ihmisiä. Herää myös kysymys, miksi suomalainen yhteiskunta siltä osin voi noin pahoin, ja mitkä asiat tuohon ilmiöön yhteiskunnassa ihmisiä ajaa.

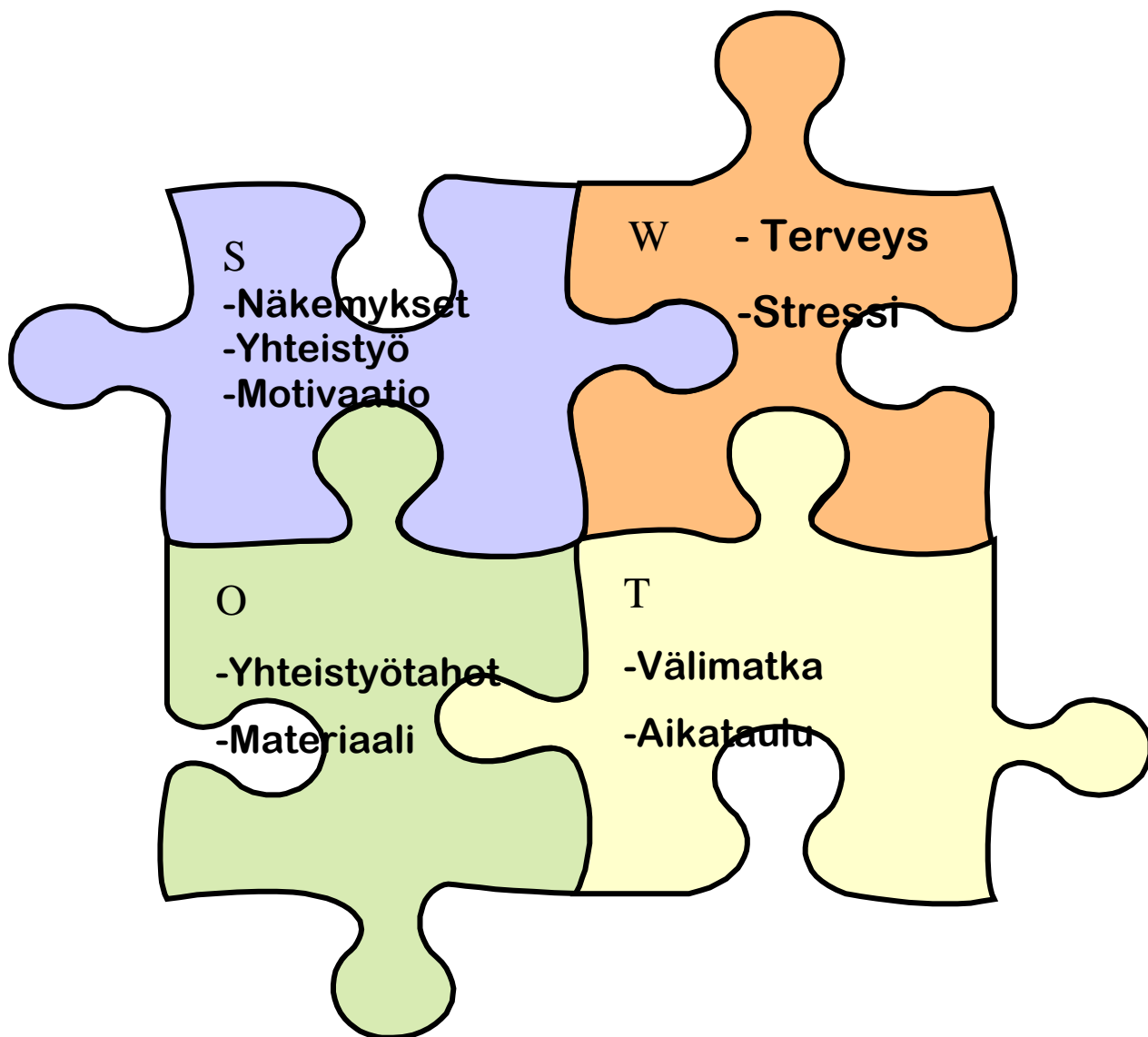
Kiinnostavaa oli huomata, että peruskoulut ja kolmas sektori eivät ole yhdistäneet voimiaan niin puuttumisessa koulukiusaamisongelmaan, kuin missään muussakaan toiminnassa. Voisi olettaa, että kolmannen sektorin toiminta-ajatus voittoa tavoittelemattomana tahona kiinnostaisi enemmän kuntien taloudellisista asioista päättäviä, jotka alinomaa valittavat resurssien vähyyttä. Asian voi tulkita myös siten, että kolmas sektori ei ole ollut innokas yhdistämään voimiaan kuntien kanssa. Taustalla voi mahdollisesti olla pelko, että liian suuri joukko kouluja ottaa heihin yhteyttä. Se voisi johtaa siihen, että kaikki voimavarat menisivät yhteen kohteeseen. Kolmannen sektorin toimijoille on kuitenkin tyypillistä, että ne toimivat monien erilaisten projektien kimpussa samanaikaisesti.

5.3 Oma oppiminen ja ammatillinen kehittyminen

SWOT -analyysi on menetelmä, jota käytetään oppimisen ja ongelmien tunnistamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä. SWOT -analyysissä kirjataan nelikenttää oman oppimisen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat. Yläpuolella on nykytila ja sisäiset asiat. Alapuolella ovat tulevaisuus ja ulkoiset asiat. Vasemmalla ovat myönteiset asiat ja oikealla kielteiset asiat. SWOT -analyysistä voidaan tehdä johtopäätöksiä. Miten vahvuuksia voidaan kehittää, miten heikkouksia voidaan poistaa, miten mahdollisuuksia voidaan hyödyntää ja miten uhkia voidaan torjua? Toimenpiteinä voidaan vahvistaa vahvuuksia ja hyödyntää niitä jatkossakin. Samoin toimenpiteinä voidaan korjata ja parantaa löydettyjä heikkouksia. Kaikkia

heikkouksia ei voida poistaa, mutta niiden vaikutusta pitää pyrkiä lieventämään. Myös mahdollisuudet on hyvä hyödyntää resurssien mukaan. Uhkiin kannattaa varautua hyvällä suunnittelulla, jolloin ikävät asiat eivät tule yllätyksenä. (Opetushallitus 2012.)

SWOT -analyysin (kuvio 4) teon avulla pystyimme hyvin pohtimaan työmme eri vaiheita. Se myös herätti eloon monia tunteita, joita työn varrella nousi esiin. Vasta näin jälkikäteen voi todeta, että onneksi työn tekoon meni vuoden verran, koska sen vuoden aikana moni asia kypsyi entistä paremmaksi. Kuviossa kirjaimista S tarkoittaa sisäisen ympäristön vahvuuksia, W sisäisiä heikkouksia, O ulkoisen ympäristön mahdollisuuksia ja T ulkoisen ympäristön uhkia.

Kuvio 4. SWOT -analyysi

Sisäisen ympäristön vahvuuksina olivat näkemys, motivaatio ja yhteistyö. Näkemys tarkoittaa, että työn kannalta oli hyödyllistä, että työtä oli tekemässä kaksi henkilöä,

joilla oli eri näkemyksiä samasta asiasta. Samalla jaoimme ajatuksia ja tietoa. Motivaatio tätä työtä kohtaa oli hyvä, sillä aiheen saimme valita itse. Molemmille aihe oli koskettava ja tärkeä. Lisäksi motivaatiota kohotti halu valmistua mahdollisimman nopeasti koulusta ja päästä työelämään. Samalla ammatillinen kehittyminen ja osaaminen lisääntyivät. Yhteistyö oli myös sisäinen vahvuus, joka kehitti tiimityöskentelytaitoja, jotka tulevat olemaan erittäin tärkeää työelämässä.

Sisäisiä heikkouksia olivat terveys ja stressi. Tietokonepäätteellä istuminen ja lukeminen vaativat apuvälineiden käyttöä. Lisäksi niska-hartia-alueen ja selän lihakset olivat kipeinä istumatyöstä. Stressiä aiheuttivat työhön vaadittavat selvitykset ja raportoinnit, joihin kuluu runsaasti aikaa, joka oli pois itse opinnäytetyön tekemisestä. Keväällä koulu vielä vaati erityisen paljon huomiota ja aikaa, koska tenttejä ja tehtäviä oli paljon. Molemmilla oli paljon menoja ja toinen jalka jo työelämässä, joten yhteisen ajan löytäminen oli vaikeaa. Ajoittain koimme vaikeaksi sen, että asiat eivät menneet halujemme mukaan. Jouduimme odottelemaan arvosteluja ja muuttelemaan tekstiä useaan otteeseen. Aika-ajoin odottaminen tuntui jopa turhauttavalta, ja tuntui, että emme koskaan saisi työtä valmiiksi.

Ulkoisen ympäristön mahdollisuuksia olivat yhteistyötahot ja materiaali. Työtä tehdessä ja aineistoa kerätessä pääsimme tekemisiin monien uusien ihmisten kanssa, jotka voivat olla tärkeitä kontakteja tulevaisuudessa. Saimme myös paljon palautetta aiheemme merkittävyydestä. Koulukiusaamiseen puuttumisessa jokainen uusi yhteistyötaho on tervetullut. Materiaalia etsimme monista paikoista, mikä vei aikaa, mutta aktiivisella etsimisellä materiaalia löytyi hyvin. Saimme tuotettua hyvän diaesityksen, jonka voi helposti jakaa eteenpäin aiheesta kiinnostuneille. Se on sähköisessä muodossa, joten sen jakaminen on erittäin helppoa.

Ulkoisen ympäristön uhkia olivat välimatka ja aikataulu. Kesällä lisähaasteen työlle teki se, että toinen työn tekijä lähti Lappiin töihin ja työharjoitteluun ja tuli vasta jouluna takaisin Kuopioon. Aikataulut niin koulun kuin omien menojen suhteen olivat haasteelliset. Oli vaikea sovittaa koulun järjestämien pakollisten pajojen, seminaarien ym. tapahtumien aikatauluja omiin menoihin. Lisäksi omat aikataulutavoitteet työn valmiiksi saamiseksi olivat haasteellisia. Loppumetreillä alkoi painaa väsymys työn suhteen. Taustalla olivat henkilökohtaisten elämien muutokset ja omien voimavarojen ehtyminen.

LÄHTEET

Arajärvi, T. 1992. *Tasapainoinen koululainen*. Helsinki: WSOY.

Asikainen K., Hartikainen S. & Piekiäinen M. 2000. Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy ja siihen puuttuminen Kuopion ala-asteilla. Opinnäytetyö Kuopio: Savonia-ammattikorkeakoulu.

Gellin, M. 2007. *Vertaissovittelu sovittelijoina ja osapuolina olleiden oppilaiden kokemana* [verkkojulkaisu]. Suomen sovittelufoorumi ry [viitattu 22.4.2011]. Saatavissa: <http://www.ssf-ffm.com/vertaissovittelu/>

Hamarus, P. 2008. *Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise*. Helsinki: Kirjapaja.

Hamarus, P. & Ukskoski-Ahonen, T. 2010. *Vaakamalli* [verkkodokumentti] [viitattu 20.4.2011]. Saatavissa: <http://ktl.jyu.fi/ktl/kouluhyvinvointi/vaakamalli>

Harjunkoski, S & Harjunkoski, R. 1994. *Kiusanhenki lapsen kengissä*. Helsinki: Wsoy.

Hirsijärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2008. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki: Tammi.

Holmberg-Kalenius T. 2008. *Elämää koulukiusaamisen jälkeen*. Jyväskylä: Gummerus Kustannus Oy.

Hopeavuori, T. 2010. Toimiva PowerPoint-esitys [verkkojulkaisu]. Päivitetty 19.3.2010. OAMK Tekniikan yksikkö [viitattu 21.3.2012]. Saatavissa: http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&sqi=2&ved=0CDwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.oamk.fi%2F~soili%2Fpuhe-ja_kirjoitusviestinta%2Fhyva_powerpoint.ppt&ei=wiZqT7PILs_S4QTMIIWhCQ&usq=AFQjCNFyPr2mGT50LQxIOZhUXe6uBSZVJw

Höistad G. 2003. *Irti kiusaamisen kierteestä*. Helsinki: Gummerus Kustannus Oy.

Kansanterveyslaki 66/ 1972 Finlex [viitattu 6.4.2011]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1972/19720066>

Kantero, R. -L., Levo, H. & Österlund, K. 1997. *Lasten sairaanhoitotyö*. Porvoo: WSOY.

Keränen M. 2011. *Opettajan haastattelu koulukiusaamisesta* [sähköpostiviesti] [viitattu 12.4.2011]. Saatavissa: www.miiakeranenatsuomi24.fi

Kiilakoski T. 2009. *"Parempihan se on että sovittelaa ku että ei sovittella."* *Vertaissovittelu, konfliktit ja koulukulttuuri. Vertaissovittelun ulkopuolinen loppuraportti* [verkkojulkaisu]. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 30 [viitattu 18.5.2011]. Saatavissa: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/sovittelu.pdf>

Kiva Koulu. *Kiva Koulu -hanke*. 2011 [verkkojulkaisu]. Opetusministeriö [viitattu 18.4.2011]. Saatavissa: <http://www.kivakoulu.fi/content/view/14/133/lang.fi/>

Konttinen, E. 2012. Kolmas sektori. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali [verkkojulkaisu]. Jyväskylän yliopisto [viitattu 25.5.2012]. Saatavissa: <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kolmas-sektori>

Koskinen-Ollonqvist, P. 2006. Projektin vaiheet [verkkojulkaisu]. Suomen sosiaali ja terveys ry [viitattu 13.4.2012]. Saatavissa: http://www.jarjestoarviointi.fi/tukea_arviointiin/projektien_arviointi/aloita_tasta/projektin_vaiheiden_arviointi/

Kuusinen, J. 1997. Kasvatuspsykologia. Juva: Wsoy.

Lämsä, A-L. 2009. *Mun on paha olla*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Muukkonen M. 1998. Kirkko ja kolmas sektori [verkkoesitelmä] [viitattu 6.4.2011]. Saatavissa: <http://cc.joensuu.fi/~muukkone/kko&3sek.rtf>

Möttönen S., Niemelä J. 2005. *Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nuorten Palvelu ry 2011 a) [viitattu 29.4.2011].

<http://www.nuortenpalvelu.fi/?pageName=etusivu&pid=1&cols=1>

a) [viitattu 2.5.2011]. Saatavissa:

http://www.nuortenpalvelu.fi/?pageName=historia&page=showPage&pid=1&subpid=191&cols=1#link_191

b) [viitattu 3.5.2011]. Saatavissa:

<http://www.nuortenpalvelu.fi/index.php?pagename=Tukihenkilötoiminta&page=showPage&pid=3&subpid=278&subpid2=280&cols=1>

Toimintakertomus 2005–2006. Nuorten Palvelu ry [viitattu 30.4.2011].

Vuosikertomus 2007–2010. Nuorten Palvelu ry [viitattu 30.4.2011].

Toimintasuunnitelma 2010–2011. Tytöt Toimii- toiminta [viitattu 2.5.2011].

Olweus, D. 1992. *Kiusaaminen koulussa*. Suom. M. Mäkelä. Keuruu: Otava. (Alkup. *Mobbning. Vad vi veta och vad vi kan göra*, 1986).

Opetushallitus 2012. SWOT-analyysi [verkkojulkaisu] [viitattu 30.3.2012]. Saatavissa:

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/laadunhallinnan_tuki/wbl-toi/menetelmia_ja_tyovalineita/swot-analyysi

Opetushallitus 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004

[verkkojulkaisu] [viitattu 28.5.2012]. Saatavissa:

http://www02.oph.fi/ops/perusopetus/po_16_1_versio.doc

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2002. Terveellisen ja turvallisen opiskeluympäristön laadun arvioinnin perusteet perusopetusta varten [taustamuistio] [viitattu 29.5.2012].

Saatavissa:

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2002/liitteet/opm_478_27_02_opisk_ym_p_laatu.pdf?lang=fi

Peruskoululaki 476/1983 Finlex [viitattu 6.4.2011]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1983/19830476>

Salmivalli, C. 2003. *Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja*. Juva: WS Bookwell Oy.

Salmivalli C. 2010. *Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaampia toimintamalleja*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salmivalli C. 1998. Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.

Tala M. & Von Bell C. 1998. Jyvät eroon akanoista–vain lähdekritiikki auttaa tiedonhakijaa [verkkoartikkeli]. *Toimisto* 2/1998. Päivitetty 29.5.2005 [viitattu 12.4.2012]. Saatavissa: <http://www.tekstiviestit.fi/jyvät-eroon-akanoista.html>

Teräsahjo, T. 1997. *Mitä kuvaukset kertovat? Koulukiusaamisen pitkäaikaisseurauksien tutkimus esimerkkinä fenomenologisesta tutkimuksesta*. Pro gradu –tutkielma. Turun yliopisto. Psykologian laitos.

Turunen, Kari, E. 1996. Elämänkaari ja kriisit. Jyväskylä: Atena kustannus Oy.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2011. Hyvä tieteellinen käytäntö -ohje 2002 [verkkojulkaisu] [viitattu 28.3.2012]. Saatavissa: http://www.tenk.fi/hyva_tieteellinen_kaytanto/kaytanto.html

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 380/2009. Finlex [viitattu 35.4.2011]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090380?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kouluterv%2A>

KYSYMYKSIÄ NUORTEN PALVELU RY: TOIMINNANJOHTAJALLE

- Onko mahdollista tutustua **Nuorten palvelun toiminta /toimintakertomukseen?**
- Miten tiedotatte toiminnastanne eri tahoille?
- Miten olette yhteistyössä valtion/kunnan/koulujen kanssa?
- Mistä toiminnan rahoitus tulee ?
- Mikä on työntekijöiden ja vapaaehtoisten määrä?
- Kuinka suuri asiakaskunta?
- Mitkä ovat toimintanne tavoitteet?
- Mitkä ovat hankkeitanne (koulukiusaamisen kannalta) – miten onnistuneet?
- Millaisia tulevaisuuden projekteja on suunnittella?

Kehittämistyön tekijöinä halusimme tietoa tarkemmin seuraavista projekteista

- etsivä nettityö
- tyttötoiminta
- tukihenkilötoiminta
- Tarkka kuvaus?
- Kuinka laaja työryhmä on projektien takana?
- Rahoitus?
- Asiakaskunnan laajuus?
- Miten asiakkaat hankitaan/miten saatte yhteyden apua tarvitseviin nuoriin?
- Millaista palautetta ko. toiminnoista – risuja ja ruusuja?

KYSYMYKSIÄ LUOKANOPETTAJALLE

KARTOITUSKYSYMYKSIÄ LUOKANOPETTAJALLE KOULUKIUSAAMISESTA

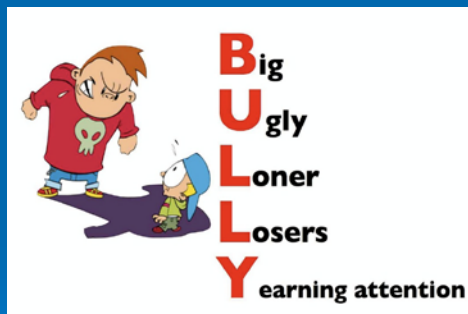
- Miten koulutuksessanne huomioidaan koulukiusaaminen?
- Oletko kohdannut sitä?
- Jos olet, niin miten toimit?
- Jos et, niin miten luulisit toimivasi?
- Mitä kolmannen sektorin järjestämiä hoitomuotoja/toimia tiedät olevan koulukiusatulle/koulukiusaamiseen olevan? (kolmas sektori tarkoittaa järjestöjä, liittoja ym., jotka eivät kuulu julkisen tai yksityisen sektorin alaisuuteen, esim. Mannerheimin lastensuojeluliitto)
- Onko koululla omaa toimintamallia? Esim. tukihenkilötoiminta
- Mihin vanhemmat voivat ottaa yhteyttä jos lasta kiusataan?
- Onko kiusaamistilanteisiin käytettävissä koulukuraattoria, terveydenhoitajaa, psykiatrinen sairaanhoitaja tms.

Koulukiusaaminen ja Nuorten Palvelu ry

Hilla Rapo ja Eija Hänninen
Savonia ammattikorkeakoulu
2012

Määritelmä

- Yksilöä kiusataan tai hän on kiusaamisen uhri, jos hän toistuvasti tai pitkäkestoisesti joutuu kohtaamaan yhden tai useamman henkilön negatiivisia tekoja

Dr. Dan Olweus 1996

Kiusaamisen muodot

- Lyöminen, potkiminen, töniminen
- Räjähävä eli äkillinen fyysinen päälleikäminen
- Pahan puhuminen selän takana, juoruilu, kuiskailu
- Syrjiminen
- Saippaus

Saippaus

- Kännykkä- ja nettikiusaamista
 - pilasoitot, uhkailuviestit ja -puhelut
 - salaa otettujen kuvien ja videoiden manipulointi ja levitys

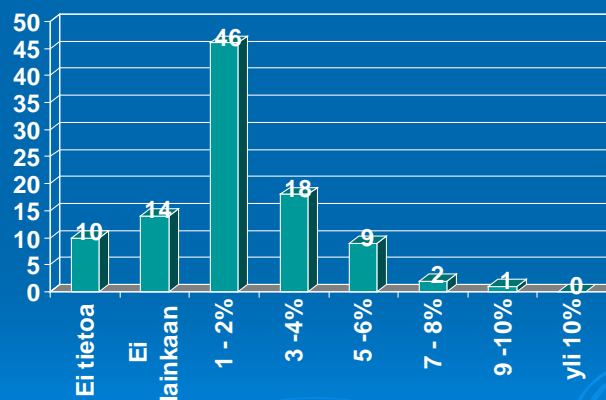

Kiusaamisen vaikutukset

- Välittömiä:
 - syrjiminen/syrjäytyminen
 - ruumiinvammoja
 - psykosomaattiset oireet
- Pitkällä aikavälillä:
 - masennus
 - pelkotiloja
 - Itsetuhoisuus
 - arjenhallinnan vaikeutuminen
 - oppimisvaikeudet
 - itsetunto-ongelmat

Arvio toistuvasti kiusattujen määrästä

Mukailltu Salmivalli & Poskiparta

Menetelmiä

- Tasapainotettu vaakamalli
- KiVa Koulu – hanke
- VERSO eli vertaissovittelu
- Koulujen omat toimintamallit

Tasapainotettu vaakamalli

➤ Puuttumista	➤ Ennaltaehkäisyä
- kiusaamisen havaitseminen	- kiusaamisen tiedostaminen
- puheeksi ottaminen	- kiusaamismääritelmän ymmärtäminen
- kiusaamistilanteen selvittely ja seuranta	- oppilaille tiedottaminen

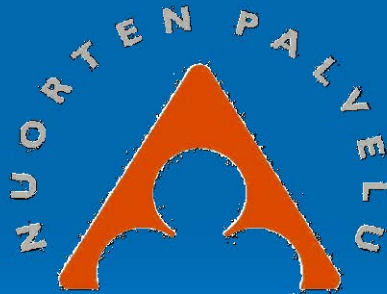
KiVa Koulu -hanke

- Vaikutetaan erityisesti niihin lapsiin, jotka seuraavat kiusaamista sivusta
- Pelien ja leikkien avulla parannetaan kouluviihtyvyyttä, opiskelumotivaatiota ja vuorovaikutustaitoja
- Maksutta käyttöön
- ➔ kiusatun tukeminen ja kiusaamisen vastustaminen

VERSO eli vertaissovittelu

- Varhaista puuttumista
- Pienten välikohtausten selvittelyyn
- Ennaltaehkäistään vakavia tilanteita
- Koulutetaan "sovittelijaoppilaat", jotka ohjaavat osapuolia itse keksimään ristiriitatilanteiden ratkaisut

Nuorten palvelu ry

Taustatietoa

- Vuonna 1969 perustettu valtakunnallinen nuorisokasvatusjärjestö
- Kiinnostuksen kohteena vaikeuksia kohdanneet ja eksyksissä olevat lapset ja nuoret
- Päihteettömyys, vapaaehtoistoiminta, terveet elämäntavat ja lasten ja nuorten edunvalvonta
- Päätukija Raha-automaattiyhdistys Ray

Toiminta -strategia

Kadut ja torit	Liikenneasemat ja kauppakeskukset	Netti ja sosiaalinen media	Kodit ja kämpät
<ul style="list-style-type: none"> • Perinteinen katu- ja huoltopäivystys • Kahvilatoiminta 	<ul style="list-style-type: none"> • Kohtaaminen • Asiointiohjaus 	<ul style="list-style-type: none"> • Päivystys, vinkkaus • Internet • Intranet • Facebook 	<ul style="list-style-type: none"> • Erakoitumisen estäminen • Turvalliset kotibileet/lanittaminen

Nuorten Palvelu on järjestö, joka tuntee vaikeassa elämäntilanteessa elävän nuoren arjen, etsi tuen, löytää auttajat ja toimii yhdessä

Tapahtumien ja järjestötyön logiikka

Etsivän työn logiikka

Tukihenkilötyön ja ryhmätoiminnan logiikka

Toiminta -strategia

Luottamuksellisuus

Tasa-arvoisuus

Vapaaehtoisuus

Suvaitsevaisuus

Vuorovaikutuksellisuus

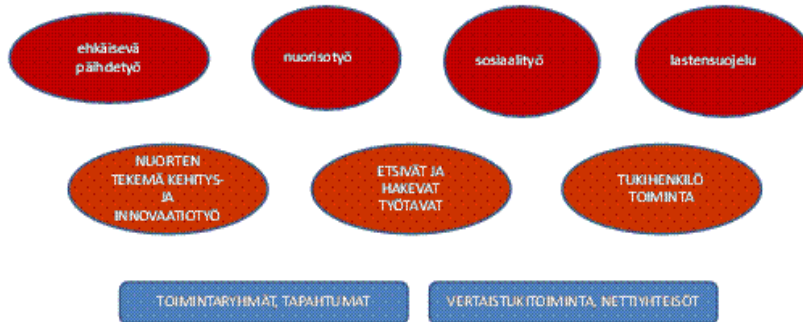
Nuorten Palvelu tekee työtä nuorten hyvinvoinnin puolesta nuorten omilla reiveillä

Nuoret nuorten tukena, yhdessä olemme vahvoja, jokainen tarvitsee joskus tukea

Nuorten Palveluprosessit

- **Tiedämme mistä puhumme**

Nuoret nuorten tukena

Tukihenkilötoiminta

- Tukihenkilöt vapaaehtoisia
- Tukihenkilökoulutus suoritettuna
- Tukea 8-25-vuotiaille
- Annetaan tilaa tuettavan mielipiteille ja toiveille
- Tavoitteena luottamussuhteen kehittyminen ja tuettavalle tieto, että ongelmatilanteissa apua on saatavilla
- Yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa

Etsivä nettityö

- Etsitään nuoria, jotka vaikeassa elämäntilanteessa ja oleskelevat iltaisin ja öisin netissä
- Arki-iltaisin IRC-galleriassa ja Facebookissa klo 21 - 01 2 työntekijää päivystämässä
- Vahvistetaan ja tuetaan nuoren omia voimavaroja selviytymiseen

Tyttötyö

- Moniammatillinen työryhmä taustalla
- Tiivis yhteistyö vanhempien kanssa
- Kentällä ohjaaja ja amk-opiskelijoista koostuvat "isosiskot" ryhmäohjaajina
- Ala- ja yläkouluikäisille
- Vertaisryhmätyöhön suuntautuminen, jonka aiheina mm. koulukiusaamisen ehkäisy ja yhteishengen luominen
- Viikoittaiset tapaamiset sekä erilaiset tapahtumat

Muita projekteja ja toimintoja

Kasvatus kannattaa -kampanja

Saaristokaupungin
nuorten asialla

Merenneitoilta

Avartti
— nuoret sen tekevät! —

Nuoren omien taitojen
kehittymisen tukeminen

Yhteystiedot

➤ Nuorten Palvelu ry
Tulliportinkatu 11, 2. krs
70100 Kuopio
nuortenpalvelu @ nuortenpalvelu.fi
p. 0400 182 047

• Toiminnanjohtaja Jaakko Nuotio
p. 0400 916 569
Jaakko.nuotio@nuortenpalvelu.fi

Lähteet

- Vuosikertomus 2010. Nuorten palvelu ry.
- Toimintasuunnitelma 2010. Tytöt Toimii -toiminta.
- Toimintasuunnitelma 2011. Nuorten Palvelu ry.
- Salmivalli C. & Poskiparta E. Kiusaaminen.
<http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/AA584D00-A2B2-4608-9226-89A702DBE4EA/0/Poskiparta.pdf>
- **Lindgren S. 2006.** Ryhmän vuorovaikutus kiusaamisprosessissa. Pro-gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto teoksessa Jussila A., Karlenius R., Karppanen R. & Korpi H. 2011 Ennaltaehkäise ja puutu – kirjallisuuskatsaus koulukiusaamisesta. Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakoulu

